

BESKATNING AV RENTESWAPER

Kandidatnummer: 531

Veileder: Ole Gjems-Onstad

Leveringsfrist: 25.11.2006

Til sammen 17.154 ord

Innholdsfortegnelse

DEL I	INNLEDNING	1
1	OPPGAVENS TEMA	1
1.1	Introduksjon til renteswaper	1
1.2	Nærmere om oppgavens tema	2
1.3	Rettskilder	3
1.4	Den videre fremstillingen	3
2	NÆRMERE OM RENTESWAPER	4
2.1	Kilder	4
2.2	Innledning	4
2.3	Bruk av renteswaper	5
2.3.1	Konvertering av rentebetingelser	5
2.3.2	Sikring	7
2.3.3	Spekulasjon	8
2.4	Partene i en swapavtale	8
2.5	Alminnelige avtalevilkår	8
2.5.1	Ingen premie ved inngåelse	8
2.5.2	Sammenhengen mellom den flytende og den faste renten	9
2.5.3	Forskuddsvis eller etterskuddsvis betaling	11
2.5.4	Flytende og fast ben	12

2.5.5	Netto eller brutto oppgjør	12
2.5.6	Renteswapens løpetid	13
2.6	Dekomponering i andre finansielle instrumenter	13
2.6.1	Renteswap som kombinasjon av gjeld og fordring	13
2.6.2	Renteswap som portefølje av terminkontrakter	14
<u>DEL II</u>	<u>GJELDENDE RETT</u>	<u>15</u>
<u>3</u>	<u>SEPARAT ELLER INTEGRERT BESKATNING?</u>	<u>16</u>
<u>4</u>	<u>HJEMMEL FOR BESKATNING</u>	<u>18</u>
4.1	Gevinst/tap eller avkastning/utgift?	18
4.2	Beskatning i og utenfor virksomhet	20
<u>5</u>	<u>INNVINNING AV GEVINST OG OPPOFRELSE AV TAP</u>	<u>21</u>
5.1	Innledning	21
5.2	Realisasjon ved hvert enkelt betalingsbytte	21
5.3	Realisasjon ved avslutning før forfall	23
5.4	Realisasjon ved den ene parts avhendelse	23
<u>6</u>	<u>BEREGNING AV GEVINST OG TAP</u>	<u>24</u>
6.1	Gevinst/tap for det enkelte betalingsbytte	24
6.2	Gevinst/tap når det er betalt vederlag	26

6.3	Gevinst/tap ved avslutning før forfall	27
6.4	Gevinst/tap for avhender av renteswap	27
<u>7</u>	<u>TIDFESTING ETTER ORDINÆRE REGLER</u>	<u>28</u>
7.1	Utgangspunkt	28
7.2	Tidfesting av betalingsbytter med bruttooppgjør	28
7.2.1	Samme betalingstidspunkt	28
7.2.2	Forskjellig betalingstidspunkt	29
7.3	Tidfesting av betalingsbytter med nettooppgjør	31
7.4	Tidfesting av gevinst/tap ved avslutning før forfall	32
7.5	Tidfesting av gevinst/tap for avhender av renteswap	32
<u>8</u>	<u>TIDFESTING ETTER REGLENE FOR SKATTEMESSIG SIKRING</u>	<u>33</u>
8.1	Innledning	33
8.2	Hjemmel for skattemessig sikring	33
8.3	Vilkår for skattemessig sikring	35
8.3.1	Tilknytningskravet	35
8.3.2	Korrelasjonskravet	36
8.4	Tidfesting ved skattemessig sikring	37
8.4.1	Generelt	37
8.4.2	Eksempel	38

<u>DEL III</u>	<u>VIRKNINGER AV DAGENS BESKATNING OG ALTERNATIVE</u>	
<u>BESKATNINGSMÅTER</u>		<u>40</u>
<u>9</u>	<u>BRUK AV RENTESWAPER FOR Å OPPNÅ SKATTEKREDITTER</u>	<u>40</u>
9.1	Innledning	40
9.2	Svakheter i dagens regelverk	41
9.3	Utgangspunkt for eksemplene	42
9.4	Avslutning av swap like etter inngåelse	43
9.5	To motsatte swapposisjoner som avsluttes i år 2	44
9.6	En swap, en fordring og en gjeld som alle avsluttes i år 2	46
9.7	En swap og tre terminkontrakter	48
9.8	Gjennomskjæring?	51
<u>10</u>	<u>BESKATNING I ANDRE LAND</u>	<u>53</u>
10.1	Norden	53
10.2	Andre land	54
<u>11</u>	<u>BESKATNING DE LEGE FERENDA</u>	<u>56</u>
11.1	Beskatningsalternativer	56
11.2	Beskatning på betalingstidspunktene (kontantprinsipp)	56
11.3	Beskatning av endring i markedsverdi	57

11.4	Markedsverdibeskatning med egne sikringsregler	60
11.5	Beskatning som renter	62
11.6	Konklusjon	63
<u>12</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>64</u>

Del I Innledning

1 Oppgavens tema

1.1 Introduksjon til renteswaper

En renteswap er en avtale mellom to parter om bytte av forhåndsdefinerte rentebetalinger i fremtidige perioder.¹ Renteswaper benyttes i de fleste tilfeller enten til å sikre et låneforhold mot renteendringer, eller til spekulasjon i rentemarkedet. Dersom en renteswap benyttes i *sikringsøyemed*, vil hensikten med swaperen være å konvertere rentebetingelsene på et rentebærende låneforhold fra flytende til fast rente, eller motsatt. Ved hjelp av en renteswap kan en slik konvertering skje i økonomisk forstand, uten at det underliggende låneforhold påvirkes. I de tilfeller der en renteswap benyttes i *spekulasjonsøyemed*, vil hensikten være å utnytte endringene i rentemarkedet til å oppnå en gevinst på renteswaperen.

I følge Bank for International Settlements i Basel, utgjør renteswaper på verdensbasis nesten halvparten av det totale utestående volum av finansielle derivater, målt etter størrelsen på den underliggende hovedstol.² Målt på denne måten var volumet av utestående renteswaper i norske kroner rundt 2500 milliarder NOK i juni 2005.³ Til sammenligning utgjorde norske låntakeres samlede innenlandske bruttogjeld i norske kroner, definert som Norges Banks kredittindikator K1, i overkant av 2000 milliarder NOK på dette tidspunktet. Disse tallene understreker hvor enormt utberedt renteswaper er i dag.

---

¹ Hull: Options, futures and other derivatives s. 149

² Bank for International Settlements: Quarterly Review December 2005, tabell 19 og 23A

³ Bank for International Settlements: Quarterly Review December 2005, tabell 19 og 21B

1.2 Nærmere om oppgavens tema

Temaet for denne oppgaven er beskatning av renteswaper etter norsk rett. Først drøftes beskatningsreglene de lege lata. Dagens norske regelverk for beskatningen av renteswaper reiser flere uavklarte spørsmål. De siste årene har det vært diskusjoner mellom Sentralskattekontoret for storbedrifter og ulike skatteytere (særlig banker) vedrørende beskatningen av renteswaper. De spørsmål som er gjenstand for diskusjon, knytter seg særlig til periodiseringen av inntekter og kostnader fra renteswaper. Ulike beskatningsalternativer skiller seg i så måte fra hverandre, uten at dette nødvendigvis gir seg utslag i store forskjeller i beskatningen. Det er likevel nyttig å få avklart hvordan renteswaper skal beskattes, slik at skatteytere, deres rådgivere og ligningsmyndighetene har et klart regelverk å forholde seg til. Dette vil lette beskatningen og virke ressursbesparende.

Et sentralt poeng med denne oppgaven er videre å påpeke svakheter ved dagens regelverk for beskatning av renteswaper. Dagens beskatningspraksis fra Sentralskattekontoret for storbedrifter synes å åpne for kreativ bruk av renteswaper utelukkende med det formål å oppnå skattekreditter. Regelverket synes derfor å være uheldig utformet.

Opgavens tredje hovedtema er beskatning av renteswaper de lege ferenda. Med utgangspunkt i svakhetene i det norske beskatningssystemet og beskatningen av renteswaper i andre land, drøftes ulike beskatningsalternativer og hvilke hensyn som taler for og mot det enkelte beskatningsalternativ.

Beskatning av renteswaper er lite omtalt og drøftet i norsk juridisk litteratur. Årsaken kan være at dette oppfattes som et komplisert tema som det kan være vanskelig å få full oversikt over. Den mest omfattende redegjørelsen ser ut til å finnes hos Zimmer/BA-HR⁴, men heller ikke her synes alle spørsmålene å være fullstendig behandlet. Denne oppgaven forsøker dermed å supplere dagens litteratur ved å behandle spørsmål knyttet til beskatning av renteswaper i større dybde og bredde.

---

⁴ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 219-247

Oppgaven dekker kun rene renteswaper i norske kroner, mens kombinerte rente- og valutaswaper ikke omtales. Problemstillinger som kun oppstår i næringer underlagt særregler, som petroleums- kraftverks- og skipsfartsnæringen, drøftes ikke. Spørsmål knyttet til internasjonal skatterett behandles heller ikke.

1.3 Rettskilder

Omfanget av rettskilder som belyser beskatningen av renteswaper etter norsk rett, er meget begrenset. Skatteloven inneholder ingen særskilte regler som regulerer beskatningen av disse instrumentene. Videre synes det ikke å foreligge noen publiserte dommer verken på Høyesteretts- eller underrettsnivå som omhandler skattespørsmål knyttet til renteswaper. Lignings-ABC 2005 behandler heller ikke hvordan renteswaper skal beskattes.

En viss veiledning kan man likevel finne i enkelte av skattelovens forarbeider.⁵ Videre finnes det noe publisert ligningspraksis vedrørende skattlegging av renteswaper, først og fremst i form av avgjørelser fra Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter.⁶ Zimmer/BA-HR gir som nevnt også en fremstilling av emnet.

1.4 Den videre fremstillingen

Kapittel 2 gir en nærmere gjennomgang og beskrivelse av renteswaper. Forståelse for renteswapers økonomiske karakter er nødvendig for å kunne drøfte hvordan slike instrumenter skal beskattes. Kapitlene 3-8 drøfter de spørsmål som oppstår ved beskatning av renteswaper de lege lata. Konsekvensene av dagens beskatningsregler og alternative beskatningsmåter de lege ferenda gjennomgås i kapitlene 9-11.

---

⁵ Se blant annet NOU 1990:27, Ot. prp. nr. 11 (1990-1991), Ot. prp. nr. 1 (1999-2000), Ot. prp. nr. 1 (2004-2005) og Ot. prp. nr. 26 (2005-2006)

⁶ Se særlig OLN-2002-42 (Utv. 2005 s. 162 pkt. 2.3.34) og kommentaren til denne avgjørelsen i Frønsdal: Overligningsnemnda for storbedrifter – klagebehandlingen 2004 pkt. 2.4

2 Nærmere om renteswaper

2.1 Kilder

Dette kapitlet bygger i stor grad på egne kunnskaper og erfaringer tilegnet gjennom praktisk arbeid med renteswaper og kurs i finans på siviløkonomstudiet ved Norges Handelshøyskole. Fremstillingen bygger også delvis på læreboken til John Hull: Options, futures and other derivatives.

2.2 Innledning

Derivater er en gruppe finansielle instrumenter som kjennetegnes ved at deres verdi avhenger av verdien av et underliggende objekt.⁷ Derivater kan deles i tre hovedgrupper: opsjoner, terminkontrakter og swaper.

Generelt kan en *swap* defineres som en gjensidig forpliktende avtale mellom to parter om bytte av forhåndsdefinerte kontantstrømmer i fremtidige perioder.⁸ De kontantstrømmer som er gjenstand for utveksling, kan i prinsippet beregnes med utgangspunkt i en hvilken som helst variabel.

Dersom de aktuelle kontantstrømmene beregnes som rentebetalinger på en fiktiv hovedstol, benyttes normalt betegnelsen *renteswap*. Renteswaper kan struktureres på ulike måter. I de fleste renteswaper utveksles rentebetalinger med fast rente mot rentebetalinger med flytende rente beregnet på grunnlag av en like stor hovedstol. De flytende rentebetalingene beregnes basert på en avtalt flytende *referanserente* som prises i et aktivt marked, for

---

⁷ Hull: Options, futures and other derivatives s. 1

⁸ Hull: Options, futures and other derivatives s. 149

eksempel NIBOR (Norwegian InterBank Offer Rate) eller LIBOR (London InterBank Offer Rate). En slik avtale kan for eksempel gå ut på at den ene parten skal betale en årlig fast rente på 5 prosent og motta en årlig flytende rente tilsvarende 12 måneder NIBOR; begge beregnet ut fra av en hovedstol på 1000 de neste 10 år. For den annen part vil avtalen være speilvendt; han mottar dermed en årlig fast rente og betaler en årlig flytende rente.

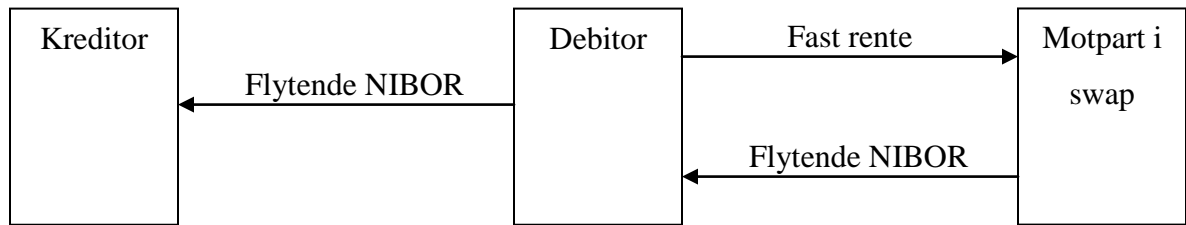
En renteswapavtale trenger likevel ikke å innebære at det utveksles en fast rente mot en flytende rente. I prinsippet kan en renteswap også gi opphav til andre former for rentebytter, for eksempel bytte av flytende NIBOR mot flytende LIBOR. Dette er imidlertid ikke særlig vanlig, og omtales ikke nærmere her.

2.3 Bruk av renteswaper

2.3.1 Konvertering av rentebetingelser

Renteswapers store utbredelse og popularitet skyldes at de muliggjør en enkel og effektiv endring av rentevilkårene på en fordring eller en gjeld fra flytende til fast rente, eller motsatt. En slik konvertering skjer i *økonomisk* forstand, uten at det underliggende låneforhold påvirkes.

Anta for eksempel at man har et lån med flytende rente i form av 3 måneder NIBOR. Inngår man en renteswap med like stor hovedstol der man betaler en årlig fast rente på 4 prosent og mottar flytende 3 måneder NIBOR i lånets løpetid, har man i praksis konvertert rentebetingelsene fra flytende til fast rente. Ser man lånet og swapen i sammenheng, har man i realiteten et lån med fast rente på 4 prosent. Dette skyldes at den kontantstrømmen man mottar på swapen, er nøyaktig den samme som den man betaler på lånet. Dermed står man igjen med den faste renten man betaler på swapen. Dette kan illustreres slik:

Tilsvarende kunne man ved hjelp av en swap der man betaler flytende rente og mottar fast rente, konvertere et lån med fast rente til et tilsvarende låneforhold med flytende rente.

I en del tilfeller kunne en slik konvertering også vært oppnådd ved en reforhandling av vilkårene på selve lånet eller fordringen. Dette forutsetter i så fall samtykke fra den annen part i låneforholdet. I mange tilfeller vil imidlertid reforhandling av selve lånet eller fordringen være lite praktisk eller umulig. En bank med en stor portefølje med utlån til flytende rente kan for eksempel normalt ikke endre sin renterisiko ved å reforhandle kundenes lånevilkår. For utsteder av et obligasjonslån (i Norge normalt organisert gjennom Norsk Tillitsmann) er det videre lite praktisk å endre de opprinnelige lånevilkår fra fast til flytende eller motsatt, ettersom dette krever samtykke fra en høy andel av lånekapitalen. En slik konvertering vil dessuten fremstå som praktisk umulig for en investor som har kjøpt en mindre andel av lånet. I disse tilfellene kan rentebetingelsene i stedet endres ved hjelp av en renteswap.

Selv om en konvertering av rentebetingelser i en del tilfeller kan oppnås ved reforhandling av lånevilkårene, kan dette medføre betydelige transaksjonskostnader. Inngåelse av en renteswap vil ofte være et rimeligere alternativ.

2.3.2 Sikring

Generelt innebærer *sikring* at man beskytter seg mot en bestemt risiko som kan påvirke størrelsen på fremtidig inntjening. Hensikten er dermed å redusere eller eliminere en bestemt pris- eller verdirisiko, normalt knyttet til en eksisterende eiendel eller gjeld, eller en fremtidig transaksjon. En renteswap kan i prinsippet tenkes å inngå som sikringsinstrument i to ulike sikringsrelasjoner: *sikring av rentebetalinger* eller *sikring av verdien av et rentebærende papir*:

Dersom man har et lån eller en fordring med flytende rente, vil fordringens inntekter eller lånets utgifter avhenge av utviklingen i den flytende renten. Dette skaper en usikkerhet i forhold til størrelsen på fremtidige inntekter eller kostnader. Denne usikkerheten fjernes dersom man konverterer betingelsene på det aktuelle rentepapiret fra flytende til fast rente ved hjelp av en renteswap. Man oppnår da en *sikring av rentebetalinger*.

En renteswap kan alternativt benyttes til å *sikre verdien av et rentebærende papir* (lån eller fordring) med fast rente. For et slikt papir vil det være en invers sammenheng mellom endringer i rentenivået og verdiendringer på selve papiret. Dersom rentenivået stiger, synker verdien av papiret med fast rente (fordi den faste renten blir relativt sett dårligere), mens en rentenedgang fører til verdistigning. Dersom man ikke ønsker å være eksponert for slike prissvingninger, kan man benytte en renteswap til å konvertere betingelsene på det rentebærende papiret fra fast til flytende rente. Dermed får man i stedet et netto låneforhold med flytende rente, der verdien av papiret ikke påvirkes av renteendringer i markedet. Denne sikringsstrategien kan for eksempel være aktuell dersom man planlegger å eie en obligasjon med lang løpetid og fast rente, i en mindre del av levetiden. I et slikt tilfelle vil nemlig den største renterisikoen knytte seg til verdien av obligasjonen ved et senere salg, og denne risikoen kan man sikre seg mot ved hjelp av en renteswap der man betaler fast og mottar flytende rente.

2.3.3 Spekulasjon

Renteswaper kan også benyttes i *spekulasjonsøyemed*. I så fall vil hensikten med swapen ikke være å sikre et rentebærende papir, men i stedet å oppnå en gevinst på selve renteswapen. Normalt vil en swap være strukturert slik at verdien ved avtaleinngåelsen er null. Dette innebærer altså at forventet nåverdi av de to kontantstrømmene som skal utveksles er den samme. Etter at swapavtalen er inngått, vil imidlertid endringer i markedsrentene normalt føre til at swapen får en positiv verdi for den ene parten og en tilsvarende negativ verdi for den andre. Dersom rentenivået stiger, oppnår den parten som betaler fast og mottar flytende, en gevinst (ettersom de beløp han forventer å motta øker). Motparten vil få et tilsvarende tap. Ønsker man dermed å spekulere i at rentenivået kommer til å stige mer enn det markedet forventer, kan man således inngå en renteswap der man betaler en fast rente og mottar en flytende rente.

2.4 Partene i en swapavtale

I utgangspunktet skiller ikke en swapavtale seg fra andre avtaler i norsk rett. Prinsippet om avtalefrihet gjør at hvem som helst i prinsippet kan være part i en swapavtale. Normalt er det likevel slik at den ene part i swapavtalen er en virksomhet som ønsker å sikre eller spekulere i en bestemt renterisiko, mens den andre part er en finansinstitusjon. Finansinstitusjonen vil da skreddersy swapavtalen slik at den passer til kundens behov. Mange swapavtaler inngås også i interbankmarkedet mellom ulike finansinstitusjoner som ønsker å øke eller begrense sin renteeksponering.

2.5 Alminnelige avtalevilkår

2.5.1 Ingen premie ved inngåelse

Ved inngåelsen av en renteswap betales det normalt ikke noe vederlag fra den ene part til den annen, slik tilfellet for eksempel er ved inngåelse av en opsjonsavtale. Dette skyldes at en swapavtale i de fleste tilfeller er en gjensidig bebyrdende avtale der verdien av partenes forpliktelser i utgangspunktet er like. Forventet nåverdi av betalingene av fast rente

tilsvarer dermed forventet nåverdi av betalingene av flytende rente. I praksis vil imidlertid denne beskrivelsen være litt unøyaktig. Som nevnt over vil en swapavtale ofte inngås mellom en finansinstitusjon og en annen virksomhet. I så fall vil den annen part normalt betale et transaksjonsgebyr til finansinstitusjonen. Det skjer ved at forventet verdi av finansinstitusjonens ytelse er marginalt lavere enn forventet verdi av den annen parts ytelse.

Unntaksvis kan inngåelsen av en renteswapavtale likevel medføre at den ene part betaler et vederlag til den annen part. Dette vil være aktuelt dersom forventet nåverdi av partenes ytelser er forskjellige, typisk ved skreddersydde swaper som avviker fra markedsbetingelsene på avtaletidspunktet.

2.5.2 Sammenhengen mellom den flytende og den faste renten

Når en avtale om renteswap inngås, må det fastsettes hvilke rentestruer som skal utveksles. Den flytende renten knyttes da til en flytende referanserente, for eksempel 3 måneder NIBOR, slik denne fremkommer i markedet på forhåndsdefinerte tidspunkter. Disse tidspunktene kalles *fikseringstidspunkter*, ettersom fastsettelsen av de flytende rentesatsene skjer på disse tidspunktene. Basert på prisingen av rentepapirer i markedet, vil man ved avtaleinngåelse kunne finne forventet verdi av referanserenten på de ulike fikseringstidspunktene. Diskonterer man den forventede kontantstrøm den flytende renten gir opphav til, finner man forventet nåverdi av de flytende rentebetalingene ved avtaleinngåelse.

Mens den flytende renten varierer i takt med markedet, vil normalt den faste renten være den samme gjennom hele avtaleperioden. *Størrelsen på den faste renten fastsettes slik at nåverdien av de faste rentebetalingene blir den samme som forventet nåverdi av de flytende rentebetalingene på tidspunktet for avtaleinngåelsen.* Man kan grovt sett si at den avtalte faste renten beregnes som et gjennomsnitt av forventet flytende rente i avtaleperioden (sett bort fra diskontering).

Et meget forenklet eksempel kan illustrere dette. Anta en renteswap med løpetid 3 år og årlige betalinger. Dersom markedet forventer at flytende rente de tre aktuelle årene vil være henholdsvis 3, 4 og 5 prosent, vil den faste swaprenten svært forenklet kunne sies å bli 4 prosent (grovt sett gjennomsnittet av de flytende rentene). Dersom swapens hovedstol er 1000, blir forventet netto kontantstrøm fra swapen for den parten som betaler fast og mottar flytende rente de tre årene henholdsvis -10 (betaler 4 prosent og mottar 3 prosent av 1000), 0 (betaler og mottar 4 prosent av 1000) og 10 (betaler 4 prosent og mottar 5 prosent av 1000). Forventet verdi av de tre byttene av rentebetalinger som swapen består av, er følgelig henholdsvis -10, 0 og 10 ved kontraktsinngåelse. Samlet sett er dermed renteswapens verdi null på dette tidspunktet (når man ser bort fra diskontering). Dette kan oppsummeres slik:

År	Betaler	Mottar	Netto
1	40	30	-10
2	40	40	0
3	40	50	10
Sum	120	120	0

Anta videre at markedets renteforventninger slår til, slik at flytende rente de tre årene faktisk blir henholdsvis 3, 4 og 5 prosent. Netto realisert kontantstrøm blir følgelig -10, 0 og 10. På swapen sett under ett er det dermed ikke oppstått noen gevinst eller noe tap. Dette skyldes at de forventningsverdier som ble lagt til grunn ved struktureringen av swapen, viste seg å slå til. En enkelt positiv eller negativ nettobetaling på en renteswap innebærer altså ikke nødvendigvis en gevinst eller et tap i økonomisk forstand, men kan i stedet gjenspeile sammenhengen mellom den flytende og den faste renten som utveksles.

En gevinst eller et tap på en renteswap vil alltid skyldes at den flytende renten utvikler seg annerledes enn forventet. Anta alternativt at den flytende renten de tre årene i stedet blir henholdsvis 3, 5 og 6 prosent. Netto realisert kontantstrøm for den part som betaler fast og mottar flytende rente, blir i dette tilfellet -10, 10 og 20 for de tre aktuelle årene. Totalt sett

gir dermed swapen en gevinst på 20 for denne parten. Denne gevinsten skyldes at den flytende renten de to siste årene ble høyere enn forventet ved kontraktsinngåelsen. *Gevinst eller tap på det enkelte betalingsbytte fremkommer som differansen mellom realisert kontantstrøm og forventet kontantstrøm ved kontraktsinngåelse.* Gevinsten for hvert av de tre betalingsbyttene blir dermed henholdsvis 0 (både realisert og forventet kontantstrøm -10), 10 (realisert kontantstrøm 10, forventet kontantstrøm 0) og 10 (realisert kontantstrøm 20, forventet kontantstrøm 10). Heller ikke i dette tilfellet er det dermed samsvar mellom økonomisk gevinst (0, 10 og 10) og netto realisert kontantstrøm (-10, 10 og 20) for hvert enkelt betalingsbytte.

År	Forventet Kontantstrøm	Realisert kontantstrøm	Gevinst
1	-10	-10	0
2	0	10	10
3	10	20	10
Sum	0	20	20

2.5.3 Forskuddsvis eller etterskuddsvis betaling

Vanligvis vil en renteswap betales etterskuddsvis. Dette innebærer at fikseringstidspunktet for den flytende renten er én periode før selve betalingen foretas. Anta for eksempel en swap med renteutveksling hvert halvår, den flytende renten er 6 måneder NIBOR og den faste renten er 3 prosent (på halvårsbasis). Dersom fikseringstidspunktene er 1. februar og 1. august, innebærer dette at 6 måneder NIBOR slik denne fremkommer i markedet 1. februar, betales den 1. august samme år. Denne dagen utveksles dermed 6 måneder NIBOR slik denne var 1. februar, og den avtalte faste renten på 3 prosent. Den 1. august fastsettes også den flytende renten som skal betales en periode senere, det vil si 1. februar året etter. Således vil hver betaling basere seg på markedsrenten 6 måneder før selve betalingen foretas. Bakgrunnen for dette systemet er at slike rentebetalinger normalt harmonerer med

betaling av rente på papirer med flytende rente. Også her vil normalt den flytende markedsrenten fastsettes én periode før selve betalingen skjer.

Renteswaper kan alternativt ha avtalt forskuddsbetaling. Dette innebærer at betalingen skjer på samme tidspunkt som selve rentefikseringen. I eksempelet over vil dette innebære at den flytende renten som skal betales den 1. februar, er den renten som kan avleses i markedet på dette tidspunktet. Det oppstår dermed ingen tidsforskyvning som ved etterskuddsbetaling.

2.5.4 Flytende og fast ben

Som betegnelse på de kontantstrømmer som utveksles i en renteswap, benyttes normalt uttrykkene det ”fast benet” og det ”flytende benet”. Det faste benet representerer da de faste rentebetalinger, mens det flytende benet betegner kontantstrømmen med flytende renter. Med ”lengden” på et ben siktes det til hvor lang tid det går fra en betaling til den neste. Betales for eksempel den flytende renten årlig, vil det flytende benet ha en lengde på ett år. Vanligvis vil lengden på et ben være 3, 6 eller 12 måneder, men i prinsippet er det ingen begrensninger på hvor langt eller kort et ben kan være (dog vil det være en nedre grense på en dag som følge av at renter prises daglig). Det er imidlertid viktig å understreke at det flytende og det faste benet ikke trenger å ha lik lengde (det vanligste er forskjellig lengde). Den faste renten kan for eksempel betales årlig, mens den flytende renten kan betales kvartalsvis basert på for eksempel 3 måneder NIBOR.

2.5.5 Netto eller brutto oppgjør

Utgangspunktet er at en renteswap gjøres opp brutto, det vil si at hver av partene betaler og mottar de kontantstrømmer som fremgår av avtaleforholdet. I de tilfeller der betalingene skal gjøres opp på samme tidspunkt, typisk i de tilfeller der det faste og det flytende benet har lik lengde, er det imidlertid vanlig å avtale at partenes forpliktelser i stedet skal gjøres opp netto. Det innebærer at den parten med den største forpliktelsen betaler den annen part differansen mellom de to rentebetalingene.

2.5.6 Renteswapens løpetid

Løpetiden for en renteswap vil være perioden fra avtaleinngåelse til siste betaling slik dette er definert i swapavtalen. Løpetiden for en swap kan variere fra noen få måneder til ti år eller ennå lenger. Dersom swapen skal benyttes til konvertering av rentebetingelsene på et lån eller en fordring, vil lånets eller fordringens lengde være bestemmende for renteswapens løpetid.

2.6 Dekomponering i andre finansielle instrumenter

En renteswap kan fremstå som et komplisert finansielt instrument der det umiddelbart kan være vanskelig å få full oversikt over instrumentets dynamikk og virkninger. I analysen av en renteswap kan det derfor være til hjelp å sammenligne swapen med kombinasjoner av andre instrumenter som i praksis gir nøyaktig de samme økonomiske virkninger som swapen. En renteswap kan med andre ord dekomponeres i andre finansielle instrumenter. Det er særlig to slike dekomponeringer som er aktuelle. En renteswap kan i økonomisk forstand enten ses på som en kombinasjon av en fordring og en gjeld, eller som en portefølje av terminkontrakter.

2.6.1 Renteswap som kombinasjon av gjeld og fordring

De økonomiske virkningene av en renteswap vil alltid kunne oppnås ved at partene i stedet etablerer et mellomværende i form av en gjeld og en fordring (kredittrisikoen blir imidlertid ikke nødvendigvis den samme). Anta for eksempel en renteswap der part A skal betale fast og motta flytende rente. Motparten B skal da følgelig motta fast og betale flytende rente. Hovedstolen som swaprentene beregnes på bakgrunn av, er 100. A og B kan kopiere virkningene av swapen ved i stedet å inngå to låneforhold.

Det ene låneforholdet innebærer at A låner 100 til B med flytende rente. Det andre låneforholdet innebærer at B låner 100 til A med fast rente. Låneforholdene har samme start- og sluttidspunkt, og det er ingen avdragsbetaling underveis. Både på opptreks- og oppgjørstidspunktet vil partene da være forpliktet til å betale 100 til hverandre. Dette kan

gjøres opp ved motregning, og dermed skjer det i praksis ingen utveksling av hovedstoler. Det som da gjenstår er de løpende rentebetalingene i avtaleperioden. A betaler fast rente til B, som på sin side betaler flytende rente til A. Disse betalingene er nøyaktig de samme som betalingene på en renteswap der A betaler fast og mottar flytende rente. Altså kan man slutte at en renteswap i praksis ikke er noe annet enn en kombinasjon av to låneforhold i form av en gjeld og en fordring mellom de samme to parter.⁹ Skattemessig behandles imidlertid ikke en renteswap på samme måte som en kombinasjon av en gjeld og en fordring, jfr. kapittel 9.

2.6.2 Renteswap som portefølje av terminkontrakter

En terminkontrakt er en kontrakt som går ut på å kjøpe/selge en avtalt mengde av et underliggende objekt på et bestemt fremtidig tidspunkt til en pris som fastsettes ved kontraktinngåelsen.¹⁰ En renteswap kan alternativt dekomponeres i en portefølje av terminkontrakter med ulik løpetid og den flytende referanserenten som underliggende objekt.¹¹

Denne analogien kommer tydeligst frem dersom man antar at det flytende og det faste benet på renteswapen er like lange (men vil gjelde ellers også). Anta for eksempel en renteswap som løper i ett år og med tre måneders lengde på begge bena. Swapen består da av fire bytter av rentebetalinger. Disse byttene innebærer at partene utveksler en flytende markedsrente mot en på forhånd avtalt fast rente. Hvert av disse fire byttene av rentebetalinger er i realiteten en terminkontrakt på den underliggende flytende renten. Man kan dermed kopiere renteswapens økonomiske virkninger ved å avtale disse byttene av rentebetalinger i form av *fire individuelle avtaler*, altså fire terminkontrakter. Skattemessig behandles imidlertid ikke en renteswap på samme måte som en portefølje av tilsvarende terminkontrakter, jfr. kapittel 9.

---

⁹ Hull: Options, futures and other derivatives s. 161-162

¹⁰ Jfr. Lignings-ABC 2005 s. 403

¹¹ Hull: Options, futures and other derivatives s. 163-164

Del II Gjeldende rett

Skatteloven inneholder ingen regler som særskilt regulerer beskatningen av renteswaper. Skatteloven § 9-10 gir regler for beskatning av finansielle opsjoner, men slike instrumenter skiller seg så klart fra renteswaper, at disse reglene gir liten veiledning for hvordan renteswaper skal beskattes. Beskatningen av renteswaper må følgelig utledes av skattelovens alminnelige regler.

Det første spørsmålet som da oppstår, er om en renteswap skal beskattes som et separat objekt eller integrert med swapens underliggende objekt. Dette drøftes i kapittel 3. Forutsatt at renteswapen undergis separat beskatning, blir det videre spørsmål om inntekter og kostnader fra renteswapen skal beskattes som gevinst/tap eller avkastning/utgift. Det må også vurderes hvilken betydning det har om en renteswap gir opphav til inntekt og kostnad i eller utenfor virksomhet. Disse to spørsmålene angående hjemmel for beskatning, tas opp i kapittel 4.

Med utgangspunkt i korrekt hjemmel, må det deretter tas stilling til når en inntekt er innvunnet eller en kostnad oppofret. Dette er i første rekke et spørsmål om tidspunktet for realisasjon av en renteswap. Kapittel 5 behandler dette temaet. Deretter redegjør kapittel 6 for hvordan størrelsen på inntekten eller kostnaden fra renteswapen skal fastsettes.

Skattelovens tidfestingsregler bestemmer når en inntekt skal tas til beskatning eller en kostnad skal komme til fradrag. Kapittel 7 gjennomgår tidfesting av inntekter og kostnader fra en renteswap etter skattelovens ordinære tidfestingsregler. I enkelte tilfeller kan imidlertid disse reglene fravikes som følges av at det foreligger et sikringsforhold. Tidfesting etter reglene om skattemessig sikring drøftes i kapittel 8.

3 Separat eller integrert beskatning?

Dersom en renteswap anses som et selvstendig objekt, vil det være renteswapen som sådan som er underlagt beskatning. Dette kalles *separat* beskatning. Alternativet er at renteswapen klassifiseres som et uselvstendig objekt. I dette tilfellet skjer det ingen beskatning av selve renteswapen, men beskatningen skjer i stedet integrert med det underliggende objekt som skal leveres. Dette kalles *integrert* beskatning.¹²

Det har vært hevdet at renteswaper i enkelte tilfeller skal være gjenstand for integrert beskatning. Det er imidlertid ikke opplagt at det er mulig å gjennomføre integrert beskatning av en renteswap. En slik beskatning vil nemlig forutsette at det foreligger et underliggende objekt som renteswapen kan beskattes integrert med, det vil si et underliggende objekt som *selv* kan være gjenstand for beskatning. En renteswap er en avtale om bytte av forhåndsdefinerte kontantstrømmer. Som følge av dette vil en slik swap gjøres opp finansielt, uten at det skjer noen levering av noe fysisk eller finansielt underliggende objekt. Det som rent faktisk leveres er altså *et pengebeløp i norske kroner*, og et slikt pengebeløp er ikke noe objekt som kan undergis selvstendig beskatning. Det forhold at pengebeløpet *beregningsteknisk* fremstår som rente, kan ikke endre dette. Det foreligger dermed ikke noe underliggende objekt som swapen kan beskattes integrert med. Dette synspunktet støttes også av Zimmer/BA-HR, som uttrykker om beskatningen av derivater i slike tilfeller:

---

¹² Jfr. Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 226

”Som eksempel kan nevnes en terminkontrakt der underliggende objekt er en notert, flytende rentesats, f.eks. LIBOR-renten på amerikanske dollar. En slik rentesats er bare en referansestørrelse og ikke noe fysisk objekt eller rettsforhold det er mulig å foreta levering eller overføring av – og dermed heller ikke et objekt eller rettsforhold det er mulig å knytte integrert beskatning til.”¹³

Skattemyndighetene legger også til grunn at en renteswap skal undergis separat beskatning. Finansdepartementet tar som utgangspunkt at finansielle instrumenter som omfattes av verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd, skal anses som selvstendige objekter og undergis separat beskatning.¹⁴ Ettersom renteswaper omfattes av verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd nr 6, følger det dermed av departementets syn at renteswaper skal beskattes som selvstendige objekter. Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter har også basert sin praksis på beskatning av renteswaper som selvstendige objekter.¹⁵

Det legges følgelig til grunn at en renteswap er et selvstendig objekt som er gjenstand for separat beskatning.

---

¹³ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (3. utgave) s. 201

¹⁴ Ot. prp. nr. 1 (1999-2000) pkt. 16.3.5.2

¹⁵ Se OLN-2002-42

4 Hjemmel for beskatning

4.1 Gevinst/tap eller avkastning/utgift?

Det må tas stilling til om betalingsstrømmene fra en renteswap skal beskattes som gevinst/tap, eller som løpende avkastning/utgift. Dette spørsmålet har betydning både i forhold til hva som er den formelle hjemmel for skatteplikt/fradragsrett, og for hvilket tidspunkt de ulike inntekts- og kostnadselementene knyttet til renteswapen skal anses innvunnet og oppofret.¹⁶

I utgangspunktet skal løpende inntekter og kostnader som ikke skyldes at et objekt er blitt realisert, beskattes som avkastning/utgift. Realisert verdiøkning eller verdinedgang på et objekt som sådant, skattlegges på den annen side som gevinst/tap.¹⁷ Det som altså særlig skiller de to inntekts-/kostnadstypene, er hvorvidt inntekten eller kostnaden oppstår ved en *realisasjon*. Det er nærliggende å legge til grunn at betalingsstrømmene fra en renteswap medfører at swapen gradvis realiseres. Når alle kontraktsmessige rentebytter er oppfylt, vil swapen bortfalle. Dette står i klar kontrast til for eksempel renter av lån eller utbytte fra en aksje som ikke medfører at lånets hovedstol eller aksjen som sådan realiseres. Siden betalingene på en renteswap må antas å innebære en gradvis realisasjon av swapen, synes det dermed i utgangspunktet relativt klart at inntekter og kostnader fra swapen skal beskattes som gevinst/tap.

På den annen side er analogien til ordinære gjeldsrenter nærliggende for renteswaper. Ettersom de kontantstrømmer som utveksles i henhold til en renteswapavtale, beregnes som renter på en fiktiv hovedstol, kan et naturlig utgangspunkt være at disse kontantstrømmene

---

¹⁶ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 232 flg.

¹⁷ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 232

undergis tilsvarende beskatning som ordinære rentebetalinger, og dermed beskattes som avkastning/utgift. Det er likevel ikke nødvendigvis grunn til å likestille betalinger på en swap med ordinære rentebetalinger. Med rente menes normalt vederlag for en kredittytelse. Rentebegrepet forutsetter at det foreligger en hovedstol som er stilt til disposisjon for debitor. I en renteswap foreligger det ingen slik hovedstol, og det synes dermed ikke å være grunnlag skattemessig for å likestille betalingene på swapen med rentebetalinger, selv om de beregningsteknisk fremkommer som rentestørrelser.

Lovgiver synes å ha forutsatt at inntekter og kostnader fra finansielle instrumenter som hovedregel skal beskattes som gevinst/tap. Dette følger av den nå opphevede tidfestingsregel i sktl § 14-4 femte ledd som lød ”Gevinst og tap på finansielle instrumenter som nevnt i lov om verdipapirhandel § 1-2 annet ledd inntektsføres eller fradragsføres etter § 14-2 første ledd annet punktum.” Selv om det ikke sies direkte, er det naturlig å tolke forarbeidene¹⁸ til denne bestemmelsen slik at departementet forutsatte at beskatningen av renteswaper skal skje i form av gevinst/tap.

Gevinst/tap synspunktet fremgår også av forarbeidene til skattereformen av 1992. Her heter det om beskatning av renteswaper at ”En positiv differanse i betalingsstrømmene må derfor betraktes som en gevinst, og en negativ differanse som et tap.”¹⁹ Dette gjaldt riktig nok beskatningen etter den tids regler, men for skillet mellom gevinst/tap og avkastning/utgift er rettstilstanden ikke endret. Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter har også tatt utgangspunkt i at kontantstrømmene fra en renteswap skal beskattes som gevinst eller tap.²⁰ Videre støtter Zimmer/BA-HR gevinst/tap synspunktet.²¹

Inntekter og kostnader fra renteswaper bør etter dette beskattes som gevinst/tap.

---

¹⁸ Ot. prp. nr. 1 (1999-2000) pkt. 16.3.5

¹⁹ NOU 1990: 27 pkt. 5.5

²⁰ OLN-2002-42

²¹ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 234

4.2 Beskatning i og utenfor virksomhet

Dersom en renteswap er tilknyttet skatteyters virksomhet, vil skatteplikt og fradragsrett for gevinst og tap på renteswapen følge av skattelovens alminnelige regler for virksomhetsbeskatning, jfr. sktl §§ 5-1 og 6-1. Utenfor virksomhet forutsetter imidlertid beskatning av gevinst og fradragsrett for tap at gevinsten eller tapet skriver seg fra et *formuesobjekt*, jfr. sktl § 5-1 andre ledd og § 6-2 første ledd. Hjemmel for beskatning av renteswaper utenfor virksomhet forutsetter dermed at en renteswap kan anses som et formuesobjekt i skattelovens forstand.

Zimmer/BA-HR tar utgangspunkt i at det ikke uten videre er opplagt at derivater kan klassifiseres som skatterettslige formuesobjekter. Det stilles spørsmål ved om instrumenter som kan få både positiv og negativ verdi for en og samme part, kan anses som formuesobjekter i skattelovens forstand.²² Det synes imidlertid nærliggende å legge til grunn at derivater som skal undergis *separat beskatning*, også anses som formuesobjekter i skattelovens forstand. Dette gir den beste sammenhengen i regelverket. Lignings-ABC 2005 ser ut til å bygge på et slikt synspunkt.²³ Zimmer/BA-HR konkluderer med at det meste taler for å anse derivater som formuesobjekter i de tilfeller der de undergis separat beskatning. Dette støttes også av Gjems-Onstad.²⁴

Det legges dermed til grunn at en renteswap er et formuesobjekt i skattelovens forstand. Beskatningen av en renteswap blir da uavhengig av om renteswapen kan knyttes til skatteyters virksomhet eller ikke, ettersom reglene for beskatning av renteswaper som gevinst og tap på formuesobjekt, er de samme i og utenfor virksomhet. I virksomhet blir hjemmel for skatteplikt/fradragsrett sktl § 5-1 første ledd, jfr. § 5-30 og § 6-2 første ledd. Utenfor virksomhet er tilsvarende hjemler sktl § 5-1 andre ledd og § 6-2 første ledd.

---

²² Zimmer (red.) og BA-HR: *Bedrift, selskap og skatt* (4. utgave) s. 236-237

²³ Lignings-ABC 2005 s. 402-427

²⁴ Gjems-Onstad: *Norsk bedriftsskatterett* s. 271

5 Innvinning av gevinst og oppofrelse av tap

5.1 Innledning

Både i og utenfor virksomhet forutsetter beskatning etter gevinst-/tapsreglene oppfyllelse av to vilkår: Det må foreligge et *formuesobjekt*, og dette objektet må være *realisert*.²⁵ Som nevnt legges det til grunn at en renteswap er et formuesobjekt i skattelovens forstand. Det sentrale innvinningskriterium ved beskatning av renteswaper blir dermed *realisasjon*. Sktl § 9-2 første ledd beskriver realisasjon som ”overføring av eiendomsrett mot vederlag og opphør av eiendomsrett”. I det følgende drøftes ulike former for realisasjon.

5.2 Realisasjon ved hvert enkelt betalingsbytte

I de fleste tilfeller vil en renteswapavtale løpe til forfall uten at det forekommer noe eierbytte. I så fall vil swapen som nevnt gradvis realiseres som følge av de betalinger som foretas. Endelig realisasjon av hele renteswapen vil først inntre ved oppfyllelse og bortfall av swapkontrakten. Det kan imidlertid bli spørsmål om *hvert enkelt bytte av rentebetalinger* innebærer en delvis realisasjon av kontrakten som skal undergis enkeltvis beskatning. I praksis blir dette et spørsmål om kontantstrømmene fra swapen skal beskattes løpende eller ved bortfall av swapen.

Hvert bytte av rentebetalinger som en renteswap gir opphav til, vil fastsettes og gjennomføres *uavhengig* av de øvrige byttene. Dette gjør det naturlig å betrakte et betalingsbytte som en delvis realisasjon av renteswapen. Støtte for et slikt synspunkt finnes også i forarbeidene til skattereformen av 1992, der det heter at for en renteswapavtale ”må en antakelig se det slik at hver enkelt betalingstermin innebærer en delvis innfrielse av

---

²⁵ Zimmer: Lærebok i skatterett s. 227

forpliktelsene etter avtalen. En positiv differanse i betalingsstrømmene må derfor betraktes som en gevinst, og en negativ differanse som et tap.”²⁶

Zimmer/BA-HR tar også til orde for at hvert enkelt bytte av rentebetalinger skal anses som en realisasjon: ”Det må derfor trolig legges til grunn at realisasjon finner sted når det foretas betalingsstrømmer i henhold til en swapavtale. Dette innebærer at det skal foretas et skatteoppgjør for hver betalingsstrøm.”²⁷ Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter ser ut til å bygge på en tilsvarende praksis.²⁸

Det legges dermed til grunn at hvert enkelt betalingsbytte representerer en delvis realisasjon som skal skattlegges separat. Det konkrete tidspunktet for den skattemessige innvinningen i form av realisasjon, bør i så fall være *fikseringstidspunktet* for den underliggende flytende renten. På dette tidspunktet fastsettes nemlig med endelig virkning størrelsen på de rentebeløp som skal utveksles i det aktuelle byttet av rentebetalinger. Denne løsningen harmonerer med Høyesteretts syn på realisasjon/avhendelse av aksjer slik dette kommer til uttrykk i Rt. 1995 s. 872 *Eide*. Her uttales det (på side 876) at ”avhendelse foreligger når gevinsten er klarlagt og sikret for selgerne”.

Anta for eksempel at man har en 3 års swap der både det faste og det flytende benet har en lengde på 6 måneder. Fikseringstidspunktene er 1. mars og 1. september, men selve betalingen skjer først med en periodes forsinkelse (etterskuddsvis betaling). Det første fikseringstidspunktet er 1. mars i år 1. På dette tidspunktet innvinnes det en gevinst eller et tap knyttet til det første byttet av rentebetalinger. Det fastsettes da hvilke rentebeløp som skal utveksles 6 måneder senere (1. september). På hvert fikseringstidspunkt vil dermed gevinst eller tap knyttet til det bytte av rentebetalinger som skal finne sted 6 måneder senere, innvinnes skattemessig.

---

²⁶ NOU 1990: 27 pkt. 5.5

²⁷ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 234

²⁸ OLN-2002-42

Tilsvarende vil gjelde i de tilfeller der det faste benet og det flytende benet har ulik lengde. Anta for eksempel en swap med løpetid 1 år. Det faste benet har en lengde på 1 år, mens det flytende benet har en lengde på 3 måneder. Hver gang den flytende 3 måneders renten fastsettes, innvinnes det da på swapen en gevinst eller et tap som knytter seg til utveksling av denne flytende renten mot den faste renten i samme periode (det vil si den faste ettårige renten konvertert til kvartalsrente).

5.3 Realisasjon ved avslutning før forfall

I enkelte tilfeller avtaler partene å avslutte en renteswapavtale før alle byttene av rentebetalinger er gjennomført. Renteswapavtalen faller dermed bort og anses skattemessig realisert for begge parter i avtalen. Ved bortfall av swapavtalen betaler den ene parten et beløp til den andre parten som tilsvarende verdien av avtalen på bortfallstidspunktet. En slik avtale om avslutning vil være praktisk i mange tilfeller der man ønsker å sikre en gevinst eller begrense et tap. Innvinningen skjer normalt på tidspunktet for inngåelsen av avtalen om avslutning av renteswapen.

5.4 Realisasjon ved den ene parts avhendelse

Realisasjon vil også inntre dersom en part overfører sine rettigheter og plikter etter swapavtalen ved et salg. Slike avhendelser forekommer imidlertid relativt sjelden i praksis. Vederlaget kan i en slik situasjon være både positivt og negativt, avhengig av verdien på den renteswapavtalen som overføres. Avhenderens gevinst eller tap innvinnes normalt på tidspunktet for inngåelsen av avtalen om overdragelse.

En slik overføring av rettigheter og pliktet medfører ingen realisasjon for avhenderens opprinnelige motpart i swapavtalen.

6 Beregning av gevinst og tap

6.1 Gevinst/tap for det enkelte betalingsbytte

I utgangspunktet er det naturlig å legge til grunn at gevinsten eller tapet på det enkelte bytte av rentebetalinger utgjør differansen mellom det beløp som mottas (utgangsverdien) og det beløp som betales (inngangsverdien) etter avtalen. Dette følger også av forarbeidene til skattereformen av 1992 der det som nevnt heter at ”En positiv differanse i betalingsstrømmene må derfor betraktes som en gevinst, og en negativ differanse som et tap.”²⁹ Zimmer/BA-HR uttrykker likeledes at ”Gevinst og tap på en *swapavtale* beregnes enten med utgangspunkt i de brutto betalingsstrømmer som finner sted, eller settes til det nettobeløp som mottas eller må betales iht. avtalen.”³⁰ Praksisen ved Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter synes også å bygge på en tilsvarende oppfatning.³¹

Denne måten å fastsette gevinst og tap på, åpner imidlertid for bruk av renteswaper utelukkende med det formål å oppnå skattekreditter. Bakgrunnen for dette er at netto kontantstrøm fra et bytte av rentebetalinger ikke samsvarer med gevinst eller tap på rentebyttet i *økonomisk* forstand, jfr. avsnitt 2.5.2. Det blir dermed mulig å konstruere swapposisjoner som gir et skattemessig tap i en periode, og reversering i form av en tilsvarende skattemessig gevinst i en senere periode, uten at det i økonomisk sammenheng er oppstått noen gevinst eller noe tap. Dette redegjørers det nærmere for i kapittel 9. Hensynet til å unngå uheldig skatteplanlegging taler derfor mot å fastsette gevinst og tap til netto kontantstrøm fra det enkelte kontantstrømsbytte.

---

²⁹ NOU 1990: 27 pkt. 5.5

³⁰ Zimmer (red.) og BA-HR: Bedrift, selskap og skatt (4. utgave) s. 239

³¹ Frønsdal: Overligningsnemnda for storbedrifter – klagebehandlingen 2004 pkt. 2.4.2

Skal denne typen skatteplanlegging unngås, må skattemessig gevinst og tap på hvert enkelt bytte av rentebetalinger beregnes på samme måte som gevinst eller tap på byttene i økonomisk forstand. Gevinsten eller tapet må da i så fall fastsettes til differansen mellom netto *realisert* kontantstrøm (utgangsverdien) og *forventet* netto kontantstrøm (inngangsverdien) for det enkelte betalingsbytte. I eksempelet i avsnitt 2.5.2 fastsettes i tilfelle inngangsverdiene for de tre byttene av rentebetalinger til henholdsvis -10, 0 og 10. I det andre tilfellet (der de flytende rentene ble 3, 5 og 6 prosent) blir utgangsverdiene henholdsvis -10, 10 og 20. Gevinst og tap beregnet på denne måten blir da henholdsvis 0 (både ut- og inngangsverdi -10), 10 (utgangsverdi 10 og inngangsverdi 0) og 10 (utgangsverdi 20 og inngangsverdi 10).

Denne betraktningssmåten har imidlertid ingen forankring i andre rettskildefaktorer enn hensynet til å unngå uheldig skatteplanlegging. Det synes derfor tvilsomt om en slik beregning av gevinst/tap kan få gjennomslag de lege lata. Dertil kommer at andre reelle hensyn taler mot en slik løsning. Dette gjelder først og fremst hensynet til enkle og praktiserbare skatteregler og ligningstekniske hensyn. Den beregningsmåte for gevinst og tap som er beskrevet over, vil nemlig medføre at fastsettelse av skattemessig gevinst og tap blir mer komplisert og krevende både for skatteyter og ligningsmyndigheter. Dette skyldes blant annet at inngangsverdiene, som i så fall skal fastsettes til forventet netto kontantstrøm, normalt ikke vil fremgå av swapavtalen, men i stedet utgjør en del av beregningsgrunnlaget for swapen. Beregning av inngangsverdier på denne måten vil dessuten bli ytterligere komplisert når man tar hensyn til diskontering. Inngangsverdiene kan dermed være vanskelig tilgjengelig for enkelte skatteytere og ligningsmyndighetene.

Gjeldende rett synes dermed å være at gevinst og tap på det enkelte bytte av rentebetalinger fastsettes til differansen mellom det beløp som mottas og det beløp som betales i henhold til swapavtalen, til tross for de uheldige virkninger en slik beregningsmåte kan medføre.

6.2 Gevinst/tap når det er betalt vederlag

I enkelte tilfeller betales det et vederlag fra den ene part til den andre ved inngåelsen av en swapavtale. Vederlag betales også normalt dersom en av partene avhender (”selger”) en swapavtale. I begge disse situasjonene oppstår spørsmålet om hvordan et slikt vederlag skal beskattes. I de tilfeller der en swap avhendes, vil dette være et spørsmål som bare berører overtakeren, ettersom renteswapen er realisert og kommer til beskatning for overdrageren. Der det betales et vederlag ved inngåelsen av en swapkontrakt, vil imidlertid dette spørsmålet være aktuelt for begge parter i avtalen.

Det synes mest nærliggende å enten beskatte vederlaget ved kontraktsinngåelsen, eller å fordele vederlaget på de resterende betalingsbytter og la det inngå i beregningen av gevinst/tap for disse byttene.

Dette spørsmålet synes ikke å være behandlet verken i forarbeider, juridisk litteratur eller i publisert ligningspraksis. Det kan imidlertid være nærliggende å løse spørsmålet ved hjelp av en analogi til skatteloven § 9-10 om finansielle opsjoner. Denne bestemmelsen fastslår at en opsjonspremie som betales ved inngåelse av en opsjonskontrakt, ikke skal beskattes umiddelbart, men i stedet samordnes med den senere innløsning eller bortfall av opsjonen. Opsjonspremien representerer her forskuddsbetaling av en rettighet. Et vederlag som betales i en swapavtale vil på tilsvarende måte kunne anses som en forskuddsbetaling av rettighet. I dette tilfellet er det snakk om retten til bytte av rentebetalinger med forventet gevinst. Det er da nærliggende at forskuddsbetalingen også i dette tilfellet må samordnes med beskatningen av den rettighet det ytes vederlag for. Det legges dermed til grunn at vederlaget må fordeles på gjenstående betalingsbytter og medtas i gevinst- eller tapsberegningen for disse.

Hensynet til enkelhet taler videre for at vederlaget fordeles jevnt mellom gjenstående betalingsbytter.

6.3 Gevinst/tap ved avslutning før forfall

Ved avslutning før forfall, vil begge parter realisere en skattemessig gevinst eller et skattemessig tap tilsvarende det vederlag som betales eller mottas. Den gevinsten som oppstår på den ene part hånd, vil da motsvares av et tilsvarende tap på den annen parts hånd.

6.4 Gevinst/tap for avhender av renteswap

Skattemessig gevinst eller tap for avhender av en swapavtale, fastsettes til det vederlag som mottas eller betales ved avhendelsen.

7 Tidfesting etter ordinære regler

7.1 Utgangspunkt

Tidfestingen av gevinster reguleres av realisasjonsprinsippet i skatteloven § 14-2 første ledd andre punktum både for regnskapspliktige og for andre skatteytere. Her heter det at ”Fordeler som innvinnes ved overføring fra andre, tas til inntekt når skatteyteren får en ubetinget rett til ytelsen.” I et gjensidig bebyrdende kontraktsforhold vil det oppstå en ubetinget rett til den annen parts ytelse på det tidspunkt skatteyter *presterer sin egen ytelse*. På dette tidspunktet tidfestes dermed en eventuell gevinst. Dersom det i stedet oppstår et tap på skatteyters hånd, legges det normalt til grunn at tidfestingen følger de samme prinsipper som ved tidfestingen av en gevinst.³² Dermed vil både gevinst og tap tidfestes til det tidspunkt skatteyter presterer sin egen ytelse.

7.2 Tidfesting av betalingsbytter med bruttooppgjør^{33,34}

7.2.1 Samme betalingstidspunkt

I mange tilfeller vil en swapavtale fastlegge at partene skal prestere sine ytelser på samme tidspunkt. Dette vil normalt være tilfellet der det flytende og det faste benet på renteswapen er like lange. Er for eksempel lengden på hvert av bena 12 måneder og oppgjørsdag 1. juni, vil begge parter være forpliktet til å betale et rentebeløp den 1. juni hvert av årene renteswapen løper.

---

³² Jfr. Zimmer: Lærebok i skatterett s. 309

³³ Se avsnitt 2.5.5

³⁴ Den tolkning av realisasjonsprinsippet som gis her er i samsvar med hvordan overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter synes å praktisere dette prinsippet, jfr. Frønsdal: Overligningsnemnda for storbedrifter – klagebehandlingen 2004 pkt. 2.4.2 og OLN-2002-42

I slike tilfeller vil begge parter i swapavtalen oppnå en ubetinget rett til den annen parts ytelse på oppgjørsdagen. Gevinst og tap ved bytte av rentebeløp skal dermed tidfestes til det felles betalingstidspunktet. Tidfestingen blir således symmetrisk for de to partene i avtalen.

7.2.2 Forskjellig betalingstidspunkt

Dersom swapavtalen i stedet bestemmer at partenes betalinger av rentebeløp *ikke* skal sammenfalle i tid, vil den skattemessige tidfestingen bli forskjellig for de to partene i avtalen. Dette vil typisk være tilfellet der lengden på det flytende og det faste benet i swapen er forskjellig. For hver av partene vil gevinst/tap i slike tilfeller tidfestes til *betalingstidspunktet for egen ytelse*.

Anta eksempelvis en renteswap med løpetid 1 år og etterskuddsvis betaling. Det faste benet har en lengde på 1 år, mens det flytende benet har en lengde på 3 måneder. Hver gang den flytende 3 måneder renten fastsettes, innvinnes det følgelig en gevinst eller et tap som knytter seg til utveksling av denne flytende renten mot den faste renten i samme periode (det vil si en fjerdedel av den faste årlige renten). Fikseringstidspunktene for den flytende renten er 1. januar, 1. april, 1. juli og 1. oktober. Selve betalingene vil skje én periode senere. De tre første betalingene skjer altså i år 1: henholdsvis 1. april, 1. juli, 1. oktober (for renter som ble fastsatt 1. januar, 1. april og 1. juli). Den fjerde betalingen skjer 1. januar i år 2 (fastsatt 1. oktober i år 1). Den faste renten betales også etterskuddsvis, men bare en gang i året. Denne betales dermed etter 1 år, det vil si 1. januar i år 2. Dette kan oppsummeres slik:

År	Tidspunkt	Fastsetting av flytende rente	Betaling av flytende rente	Betaling av fast rente
1	1. januar	Ja	Nei	Nei
1	1. april	Ja	Ja, renten som ble fastsatt 1. januar	Nei
1	1. juli	Ja	Ja, renten som ble fastsatt 1. april	Nei
1	1. oktober	Ja	Ja, renten som ble fastsatt 1. juli	Nei
2	1. januar	Nei	Ja, renten som ble fastsatt 1. oktober	Ja

Den første betalingen på renteswapen skjer altså 1. april i år 1. Den parten som betaler flytende rente, oppfyller da sin egen forpliktelse for avtalens første 3 måneder. På dette tidspunktet skal det dermed tidfestes en gevinst eller et tap for denne parten. Gevinsten eller tapet som oppstår, knytter seg til bytting av renter de første 3 månedene av avtalen.

Den flytende renten i dette gevinst- eller tapsoppgjøret utgjøres av det beløp som rent faktisk er betalt. Den faste renten er ennå ikke betalt, men i beregningen av gevinst og tap må en andel av den årlige faste renten tilordnes den første 3 måneders perioden. Anta at den flytende renten som betales 1. april, er 1 % (kvartalsrente). Anta videre at den faste renten er 5 % på årsbasis. Den delen av årsrenten som knytter seg til den første 3 måneders perioden, blir grovt sett 1,25 % (en fjerdedel av 5 %). Gevinsten for dette byttet blir dermed 1,25 % (fast rente i perioden som mottas senere), minus 1 % (betalt flytende rente), altså 0,25 % av den hovedstol som er grunnlag for beregningene.

På tilsvarende måte vil hver av de siste tre betalingene av flytende rente medføre at det tidfestes en gevinst eller et tap for den parten som betaler den flytende renten.

Den annen part i avtalen er imidlertid ikke forpliktet til å betale den faste renten før ett år er gått, det vil si 1. januar i år 2. Før denne ytelsen presteres, oppstår det dermed ikke noe ubetinget krav som leder til skattemessig tidfesting. De tre første betalingene av den

flytende renten (1. april, 1. juli og 1. oktober) blir dermed å betrakte som forskuddsbetalinger for den annen part. Den parten som betaler den faste renten, får dermed ikke tidfestet noen gevinst eller tap før han presterer sin egen ytelse den 1. januar i år 2.

Gevinsten eller tapet blir da differansen mellom summen av de fire rentebeløpene som er mottatt, og den ene rentebeløpet som er betalt. Dersom den flytende renten som mottas er 1 prosent (kvartalsrente) i hver av de 4 periodene og den faste renten er 5 prosent, blir følgelig tapet 1 prosent av den hovedstol som er grunnlag for beregningene (1 prosent * 4 – 5 prosent).

7.3 Tidfesting av betalingsbytter med nettooppgjør³⁵

I de tilfeller partenes betalinger etter avtalen skal skje på samme tidspunkt, vil det ofte være avtalt at det skal skje et nettooppgjør. Dette innebærer at partenes rentebetalinger motregnes så langt den minste betalingen rekker, og at differansen mellom de to kravene betales til den avtalepart med det største kravet. Spørsmålet er om et slikt oppgjør fører til en annen tidfesting enn ved bruttooppgjør.

Når en renteswap gjøres opp netto, vil det ikke være snakk om at partene skal utveksle noen ytelser. I stedet skal den ene parten ensidig overføre en ytelse til den annen part. Dette innebærer at den mottakende part formelt sett ikke har noen forpliktelse å oppfylle. Det kan da være nærliggende å legge til grunn at denne parten får en ubetinget rett til nettooppgjøret allerede når størrelsen på dette blir fastlagt på fikseringstidspunktet for den flytende renten, og at gevinst eller tap på et rentebytte i så fall må tidfestes til dette tidspunktet.

På den annen side vil ikke en avtale om nettooppgjør endre avtalens karakter av å være et gjensidig bebyrdende kontraktsforhold. Fortsatt vil den ene parten være forpliktet til å yte faste rentebeløp på definerte betalingstidspunkter, mens den andre part skal yte flytende rentebeløp på de samme tidspunktene. Realiteten i avtalen er dermed at begge parter skal

---

³⁵ Se avsnitt 2.5.5

yte på betalingstidspunktene, og det forhold at partene velger å gjøre opp sine forpliktelser ved motregning, bør ikke påvirke den skattemessige tidfestingen. Dette taler for at nettooppgjøret tidfestes til betalingstidspunktet.

Reelle hensyn taler videre klart mot at ellers like kontrakter beskattes forskjellig avhengig av om avtalt oppgjørsform er netto eller brutto. Dersom oppgjørsformen ble avgjørende for beskatningen, ville dette åpne for uønskede tilpasningsmuligheter for skatteyder.

Gevinst og tap på bytter av rentebetalinger med nettooppgjør bør etter dette tidfestes til betalingstidspunktene. Dette samsvarer med beskatningen ved bruttooppgjør, og oppgjørsformen får dermed ingen betydning for beskatningen.

7.4 Tidfesting av gevinst/tap ved avslutning før forfall

Gevinst eller tap ved avslutning før forfall tidfestes til det tidspunkt partene avtaler at renteswapavtalen skal falle bort. På dette tidspunktet oppstår den ene parts ubetingede rett til vederlag fra den andre part.

7.5 Tidfesting av gevinst/tap for avhender av renteswap

Gevinst eller tap for en part som avhender en swapavtale, tidfestes til det tidspunktet der rettigheter og plikter etter swapavtalen blir overført til overtakeren.

8 Tidfesting etter reglene for skattemessig sikring

8.1 Innledning

En stor andel av de renteswapavtaler som inngås, er motivert av den ene partens behov for sikring mot endringer i rentenivået. En renteswap benyttes da som sikringsinstrument, med den hensikt å sikre et annet objekt, kalt sikringsobjektet. I mange tilfeller ønsker skatteyter også en beskatning som reflekterer at det foreligger et sikringsforhold i økonomisk forstand. I så fall er det de særskilte tidfestingsreglene for skattemessig sikring som må anvendes.

Som hovedregel skal et sikringsinstrument og et sikringsobjekt beskattes hver for seg, men dersom vilkårene for skattemessig sikring er oppfylt, kan beskatningen samordnes. Dette innebærer at tidfestingen av inntekter og kostnader fra sikringsinstrumentet vil styres av de tidfestingsprinsipper som gjelder for sikringsobjektet. Det foretas dermed en *integrert tidfesting*, noe som representerer et avvik fra ordinære tidfestingsregler.

En renteswap kan som nevnt i avsnitt 2.3.2, inngå som sikringsinstrument i to ulike sikringsrelasjoner: *sikring av rentebetalinger* eller *sikring av verdien av et rentebærende papir*. I begge tilfeller vil reglene om skattemessig sikring kunne anvendes.³⁶

8.2 Hjemmel for skattemessig sikring

Skatteloven inneholder ingen regler som hjemler skattemessig sikring. Finansdepartementet har flere ganger vurdert å gi slike regler. I Ot. prp. nr. 1 (1999-2000) uttales det:

---

³⁶ Adgangen til verdisikring av rentebærende papirer fremgår av LN-1999-071. Det er lite tvilsomt at også sikring av rentebetalinger i prinsippet kan aksepteres skattemessig.

”Departementet vil på et senere tidspunkt vurdere om det foreligger et særskilt behov for en skattemessig regulering av sikringstransaksjoner tilknyttet finansielle instrumenter.”³⁷

Spørsmålet om egne lovregler som regulerer skattemessig sikring, tas også opp i Ot. prp. nr 26 (2005-2006), men også her er konklusjonen at departementet velger å utsette arbeidet med slike regler.³⁸

Finansdepartementet legger imidlertid til grunn at det foreligger ulovfestede sikringsregler med grunnlag i ligningspraksis:

”Skatteloven inneholder ikke regler om skattemessig sikring. I praksis har det imidlertid vært lagt til grunn at det i visse tilfeller der det selvstendige finansielle instrumentet og det underliggende objektet inngår i en sikringstransaksjon, kan oppstilles et unntak fra de skattemessige tidfestingsreglene. Denne særskilte unntakspraksis forutsetter at vilkårene for såkalt skattemessig sikring foreligger. (...) Utviklingen av det skattemessige sikringsbegrep har i stor utstrekning skjedd gjennom praksis i saker avgjort av Overligningsnemnda ved SFS, (...) Departementet legger etter dette til grunn at det foreligger et særskilt ulovfestet skatterettslig sikringsinstitutt.”³⁹

Legalitetsprinsippet setter klare grenser for hva ligningsmyndighetene kan kreve av skatteyter. På et område som ikke er lovregulert, og der det foreligger en begrenset publisert praksis, kan neppe ligningsmyndighetene pålegge skatteyter beskatning etter sikringsreglene i de tilfeller der skatteyter i stedet er tjent med tidfesting etter skattelovens alminnelige regler. Dermed må det bli opp til skatteyter selv å bestemme om han ønsker å påberope seg reglene om skattemessig sikring eller ikke. En slik valgtrett ble også lagt til grunn da Finansdepartementet foreslo regler for skattemessig sikring med finansielle opsjoner i forbindelse med skattereformen i 1992.⁴⁰

---

³⁷ Ot. prp. nr 1 (1999-2000) pkt. 16.3.5.2

³⁸ Ot. prp. nr 26 (2005-2006) pkt. 6.8

³⁹ Høringsnotat om skattemessige tilpasninger til vedtatte endringer i regnskapsloven pkt. 4.4.2.2

⁴⁰ Se Ot. prp. nr. 11 (1990-1991) pkt. 2.5.7.2

8.3 Vilkår for skattemessig sikring

Vilkårene for skattemessig sikring fremstår i praksis som noe uklare. Basert på de publiserte avgjørelser som foreligger fra Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter⁴¹, synes det imidlertid å kunne utledes to hovedvilkår for skattemessig sikring: *Tilknytningskravet* og *korrelasjonskravet*.

8.3.1 Tilknytningskravet

For at reglene om skattemessig sikring skal kunne anvendes, er det et vilkår at det foreligger en direkte tilknytning mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet. Sikringsobjekt og sikringsinstrument må knyttes til hverandre i et en-til-en forhold. Der sikringsinstrumentet er en renteswap, innebærer dette for det første at skatteyder må kunne koble renteswapen til en identifiserbar fordring eller gjeld som renteswapen er ment å sikre. For det andre kan hver renteswap i utgangspunktet bare knyttes til ett sikringsobjekt, og hvert sikringsobjekt kan bare sikres av én renteswap.

Oppfyllelse av dette vilkåret krever i praksis at man styrer sin renterisiko på *mikronivå*, det vil si med utgangspunkt i hvert enkelt låneforhold. For hver fordring eller gjeld som ønskes sikret, må det da inngås en separat renteswap. Dette vil normalt være uproblematisk dersom det er snakk om et begrenset antall lån og fordringer som skal sikres. For virksomheter som ønsker å sikre et stort antall låneforhold, vil imidlertid en slik tilnærmingstype være praktisk uoverkommelig. Dette gjelder for eksempel de fleste banker. Derfor praktiserer de fleste slike skatteytere i stedet økonomisk sikring på *makronivå*. Dette innebærer at man ser alle sine låneforhold i sammenheng, og foretar en samlet sikring av den nettoeksponering som foreligger. Både sikringsobjektet og sikringsinstrumentet kan da bestå av større porteføljer av ulike instrumenter. Dermed oppnår man ikke det en-til-en forhold mellom sikringsinstrument og sikringsobjekt som er nødvendig for å oppfylle tilknytningskravet.

---

⁴¹ Se særlig Frønsdal: Overligningsnemnda for storbedrifter – klagebehandlingen 2004 pkt. 2 og OLN-1997-312, OLN-2000-17, OLN-2001-9, OLN-2002-1, OLN-2002-37 og OLN-2002-40.

Ligningspraksis viser tydelig at skattemyndighetene ikke aksepterer makrosikring som skattemessig sikring, til tross for at sikring på makronivå er den eneste praktiske måten mange skatteyttere kan sikre sin renterisiko på.⁴² Tvert i mot uttrykker Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter at det ikke er grunnlag for å lempe på tilknytningskravet verken av praktiske hensyn, økonomiske hensyn eller rimelighetshensyn.⁴³

8.3.2 Korrelasjonskravet

Den økonomiske bakgrunnen for sikringstransaksjoner er å redusere eller eliminere verdi- eller kontantstrømsvinginger knyttet til sikringsobjektet. Dette oppnås ved å benytte et sikringsinstrument med en verdiutvikling som er motsatt av verdiutviklingen på sikringsobjektet. Verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er med andre ord negativt korrelert. Så lenge korrelasjonen mellom instrumentet og objektet er negativ, vil det foreligge en viss sikringseffekt. Men for at sikringen skal bli effektiv, bør man nærme seg en korrelasjon på 100 prosent.

Om hvilket korrelasjonskrav som stilles for å kvalifisere til skattemessig sikring, uttaler Finansdepartementet:

”I ligningspraksis er det lagt til grunn en svært streng vurdering for at vilkårene for skattemessig sikring anses oppfylt. Det forutsettes at det foreligger tilnærmet fullstendig korrelasjon mellom sikringsinstrumentet og sikringsobjektet. Det innebærer at det underliggende objekt og sikringsinstrumentet sammenfaller i verdiutvikling, mengde, beløp og tid.”⁴⁴

Som hovedregel kan det dermed slås fast at det må være fullstendig korrelasjon mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument for at skattemessig sikring skal bli aktuelt. Ved *sikring av rentebetalinger* innebærer dette at det må være fullstendig samsvar mellom

---

⁴² Se OLN-1997-312, OLN-2000-17, OLN-2001-9 og OLN-2002-37

⁴³ Se OLN-2001-9

⁴⁴ Høringsnotat om skattemessige tilpasninger til vedtatte endringer i regnskapsloven pkt. 4.4.2.2

rentebetingelsene på det rentebærende papiret som skal sikres, og det flytende benet på renteswapen som fungerer som sikringsinstrument. Hovedstol, avdragsstruktur, referanserente, løpetid, fikseringstidspunkter og oppgjørstidspunkter må da være sammenfallende. Ved *sikring av verdien av et rentebærende papir* vil det på tilsvarende måte kreves fullstendig samsvar mellom sikringsobjektets rentebetingelser og det faste benet på renteswapen som benyttes til sikringsinstrument.

8.4 Tidfesting ved skattemessig sikring

8.4.1 Generelt

Når det gjelder virkningene av skattemessig sikring, uttaler Finansdepartementet:

”Skattemessig sikring innebærer at gevinsten eller tapet på det finansielle instrumentet som er brukt som sikringsinstrument i en sikringstransaksjon kan tidfestes integrert med sikringsobjektet etter de tidfestingsprinsipper som gjelder for sikringsobjektet (integrert tidfesting).”⁴⁵

Skattemessig sikring innebærer altså at tidfestingen av gevinst eller tap på *sikringsinstrumentet* skal følge tidfestingsprinsippene som gjelder for sikringsobjektet. Tidfestingen av inntekter og kostnader knyttet til *sikringsobjektet* følger på sin side alminnelige regler.

For renteswaper betyr dette at gevinst og tap på swapen skal tidfestes på tilsvarende måte som rentekostnaden eller renteinntekten fra det låneforhold swapen skal sikre. Dette vil gjelde både ved sikring av rentebetalinger og ved verdisikring av rentebærende papirer. *Rentebetalingene på swapen må da tidfestes på samme måte som ordinære renter beregnet av en reell hovedstol.* Den *flytende* renten som fastsettes på ett fikseringstidspunkt, relaterer seg til perioden frem til neste fikseringstidspunkt. Den må da fordeles jevnt ut over denne perioden, uavhengig av når den faktisk betales/mottas. Den *faste* renten som betales må

---

⁴⁵ Høringsnotat om skattemessige tilpasninger til vedtatte endringer i regnskapsloven pkt. 4.4.2.2

tilsvarende fordeles jevnt ut over perioden frem til neste betaling (ved forskuddsvis betaling), eller jevnt ut over perioden mellom betalingstidspunktet og forrige betaling (ved etterskuddsvis betaling).

8.4.2 Eksempel

a. Renteswap som benyttes som sikringsinstrument

Anta en renteswap der skatteyder mottar flytende og betaler fast rente. Både det faste og det flytende benet har en lengde på 6 måneder. Fikseringstidspunktene er 1. april og 1. oktober, men selve betalingen skjer først etter en periodes forsinkelse (etterskuddsvis). Avtalen begynner å løpe 1. april, og første betaling skjer da 1. oktober. De rentene som fastsettes 1. april og 1. oktober, er henholdsvis 1,5 og 2 prosent (på halvårsbasis). Den faste renten er 4 prosent for hver halvårige periode i hele løpetiden.

Den *flytende* renten som skal medregnes det første inntektsåret, vil da være renten som skriver seg fra perioden 1. april til 31. desember. Den renten på 1,5 prosent som er fastsatt 1. april, relaterer seg til perioden 1. april til 1. oktober. Denne renten skal medregnes i sin helhet. Renten på 2 prosent som er fastsatt 1. oktober, relaterer seg til perioden 1. oktober i år 1 til 1. april i år 2. Av denne renten skal $\frac{3}{6}$ medregnes det første året, ettersom dette er rente som har påløpt i perioden 1. oktober til 31. desember. På det flytende benet skal skatteyder dermed i år 1 inntektsføre 2,5 prosent ($1,5 \text{ prosent} + \frac{3}{6} * 2 \text{ prosent}$) av den hovedstol som er angitt i swapavtalen.

Den *faste* renten som skal medregnes det første inntektsåret, vil tilsvarende skrive seg fra perioden 1. april til 31. desember. Ettersom den faste renten utgjør 4 prosent for en periode på 6 måneder, skal skatteyder på det faste benet i år 1 kostnadsføre 6 prosent ($4 \text{ prosent for perioden 1. april til 1. oktober} + \frac{3}{6} * 4 \text{ prosent for perioden 1. oktober til 31. desember}$) av den hovedstol som er angitt i swapavtalen.

For skatteyter gir swapen dermed det første inntektsåret opphav til en netto kostnad på 3,5 prosent (6 prosent – 2,5 prosent) av swapens beregningsgrunnlag.

b. Lånet som sikres

Den renteswapen som er beskrevet over, sikrer et lån med flytende rente (sikring av rentebetalinger). Rentebetingelsene på dette lånet stemmer nøyaktig over ens med det flytende benet i renteswapen. 1. april og 1. oktober fastsettes den rente som skal gjelde for neste periode på 6 måneder, og renten betales etterskuddsvis. Referanserenten er den samme som for renteswapen, og den flytende renten som fastsettes 1. april og 1. oktober i år 1, er da henholdsvis 1,5 og 2 prosent. Skatteyters rentekostnad på lånet i år 1 vil da nøyaktig tilsvare den renteinntekt som det flytende benet på renteswapen gir opphav til, nemlig 2,5 prosent av hovedstolen. Samlet sett gir dermed lånet og renteswapen en skattemessig kostnad tilsvarende det faste benet på renteswapen. *Dette innebærer at når man ser lånet og renteswapen under ett, vil resultatet av beskatningen tilsvare beskatningen av et lån med fast rente lik renten på swapens faste ben.*

c. Tidfesting etter ordinære regler

Dersom renteswapen ikke hadde inngått i et sikringsforhold, eller vilkårene for skattemessig sikring ikke hadde vært oppfylt, ville tidfestingen av gevinst og tap på swapen i stedet fulgt de ordinære regler som er omtalt i kapittel 7. Betalingstidspunktene ville i så fall vært avgjørende for tidfestingen. I år 1 skjer det kun ett bytte av rentebetalinger, nemlig det byttet som foretas 1. oktober basert på rentefastsettelsen 1. april. Dersom renteswapen hadde blitt beskattet etter ordinære regler, ville dermed skatteyters kostnad det første inntektsåret vært 2,5 prosent (betalt 4 prosent – mottatt 1,5 prosent) av swapens beregningsgrunnlag, i motsetning til 3,5 prosent ved skattemessig sikring.

Del III Virkninger av dagens beskatning og alternative beskatningsmåter

9 Bruk av renteswaper for å oppnå skattekreditter

9.1 Innledning

I utgangspunktet er en gjensidig bebyrdende avtale mellom to parter et nullsumspill. Det vil si at det den ene tjener, vil følgelig den andre tape på avtalen. For partene sett under ett har dermed avtalen en verdi lik null. Slik er det også for renteswapavtaler. En symmetrisk beskatning endrer ikke dette; det den ene parten betaler i skatt i en periode, oppnår den andre i skattefradrag i samme beskatningsperiode, og totalverdien av avtalen for partene er dermed fortsatt null. Dagens praksis for beskatning av renteswaper, vil imidlertid ikke alltid virke på denne måten. Dermed vil man kunne strukturere avtaler der beskatningen *øker* verdien av avtalen for partene sett under ett. Etter skatt blir altså verdien av avtalen ikke lenger null, men i stedet positiv. Dette oppnås ved at den ene part får en forskyvning i sin beskatning, samtidig som den annen parts skatteposisjon ikke endres. I så fall vil partene kunne være interessert i å inngå en slik avtale utelukkende av skattehensyn.

Et slikt trekk ved skattesystemet er lite heldig. Aarbakkeutvalget fremhevet dette i sin anbefaling til skatteregler for derivater i forbindelse med skattereformen i 1992:

”Gruppen har ved utformingen av sine forslag lagt vekt på at reglene ikke bør motivere til skatteplanlegging. Reglene bør ikke fremme transaksjoner der den viktigste økonomiske fordel ligger i en utnyttelse av skattereglene.”⁴⁶

---

⁴⁶ NOU 1990: 27 kapittel 8

Norsk juridisk litteratur synes ikke å ha drøftet spørsmål knyttet til skatteplanlegging med renteswaper. Dette kapitlet bygger følgelig på egne vurderinger av hvilke muligheter for skattekreditter dagens norske regler for beskatning av renteswaper medfører.

Som diskutert foran, kan det være noe usikkerhet rundt beskatningen av renteswaper de lege lata. I det følgende tas det imidlertid utgangspunkt i den tolkning av reglene som er presentert i oppgavens del II, og som synes å være i samsvar med hvordan ligningsmyndighetene og Overligningsnemnda ved Sentralskattekontoret for storbedrifter praktiserer reglene.⁴⁷

9.2 Svakheter i dagens regelverk

Det er flere sider ved reglene for beskatning av renteswaper som gjør at skattekreditter kan oppnås. For det første er beskatningen av de to partene i en avtale ikke alltid *symmetrisk*. Med det menes at et fradragsberettiget tap som for den ene parten tidfestes i en periode, ikke nødvendigvis motsvares av en like stor skattepliktig gevinst hos den annen part i *samme beskatningsperiode*. Som beskrevet i kapittel 7, vil betalingstidspunktet være styrende for tidfestingen av en gevinst eller et tap fra et bytte av rentebetalinger. I de tilfeller der partene skal oppfylle sine forpliktelser på ulike tidspunkter, kan dermed et tap på den ene parts hånd komme til beskatning i en annen periode enn avtalepartens tilsvarende gevinst.

Videre vil partene gjennom fastleggelsen av betalingstidspunktene i swapavtalen, kunne styre tidfestingen av gevinst/tap på de enkelte betalingsbyttene. Dette er en annen effekt av regelen om at betalingstidspunktet er avgjørende for tidfestingen.

---

47 Jfr. Frønsdal: Overligningsnemnda for storbedrifter – klagebehandlingen 2004 pkt. 2.4 og OLN-2002-42

I tillegg kan avtalepartene i stor grad forutsi om et bestemt bytte av rentebetalinger skattemessig resulterer i en gevinst eller et tap for en gitt part. Dette skyldes at det skattemessige resultatet fastsettes til partens netto kontantstrøm fra rentebyttet, samtidig som partene ved avtaleinngåelsen vil kjenne forventet netto kontantstrøm for hvert bytte swapavtalen består av.

En annen svakhet ved skattesystemet er at finansielle instrumenter som i økonomisk forstand er like, beskattes ulikt. Som beskrevet i avsnitt 2.6, gir en fordring og en gjeld eller en portefølje av terminkontrakter de samme økonomiske virkningene som en renteswap. Slike posisjoner vil imidlertid skattlegges annerledes enn de renteswaper de i økonomisk forstand tilsvarer. Dette kan utnyttes til skatteytters fordel.

9.3 Utgangspunkt for eksemplene

Eksemplene i det følgende tar utgangspunkt i at A og B inngår en renteswapavtale med lengde 3 år. Avtalen innebærer at A betaler en årlig fast rente og mottar flytende 12 måneder NIBOR. B betaler følgelig flytende 12 måneder NIBOR og mottar en årlig fast rente. Den flytende renten betales etterskuddsvis. Dette innebærer at den renten som fastsettes på ett fikseringstidspunkt, først betales én periode senere. Den faste renten betales forskuddsvis. Avtalen inngås 30. desember i år 1, og dette er også avtalens første fikseringstidspunkt. Den flytende renten betales følgelig 30. desember i år 2, 3 og 4. Den faste renten betales 30. desember i år 1, 2 og 3. Swapens hovedstol er 1000.

På tidspunktet for avtaleinngåelsen, 30. desember i år 1, er 12 måneder NIBOR 4 prosent. Anta videre at rentekurven er stigende, og at markedet ved avtaleinngåelsen forventer at 12 måneder NIBOR på fikseringstidspunktene i år 2 og 3, blir henholdsvis 5 og 6 prosent. Den faste renten antas å bli 5 prosent. Sett fra A's perspektiv, kan dette på avtaletidspunktet oppsummeres slik:

Tidspunkt	Betale fast rente	Motta flytende rente	Forventet mottatt flytende rente
30. desember år 1	50		
30. desember år 2	50	40	
30. desember år 3	50	NIBOR år 2	50
30. desember år 4		NIBOR år 3	60

Eksemplene forenkles ved at det benyttes nominelle beløp i stedet for nåverdier. Dette påvirker ikke gyldigheten av resonnementene, men tallene og beregningene i eksemplene samsvarer ikke fullstendig med situasjonen i praksis. Det ses også bort fra eventuell mortpartsrisiko.

9.4 Avslutning av swap like etter inngåelse

Anta at A og B den 30. desember i år 1 inngår den renteswapavtalen som er beskrevet ovenfor i avsnitt 9.3. Anta videre at partene avslutter avtalen 2. januar i år 2.

A betaler den første faste renten 30. desember i år 1. Han får da tidfestet et tap som svarer til differansen mellom den faste og den flytende renten for den første perioden på 12 måneder. Ettersom han betaler 50 og ett år senere skal motta 40, utgjør dette tapet 10. B betaler derimot ikke det flytende benet på swapen i år 1, og han får dermed ikke tidfestet noen gevinst dette året, ettersom tidfestingen styres av tidspunktet for oppfyllelse av egen forpliktelse. A får altså et skattemessig tap på 10 i år 1, mens swapavtalen ikke påvirker skattepliktig inntekt for B dette året.

I år 2 beskattes A og B for avslutningen av swapen. Dersom rentenivået ikke har endret seg i perioden mellom avtaleinngåelse og avslutning (3 dager), gir renteswapen ikke opphav til noen gevinst eller tap i økonomisk forstand. Avslutningen av avtalen innebærer da at B betaler A et beløp som tilsvarer den faste renten A betalte 30. desember i år 1 (eventuelt

justert for rentekostnad i perioden 30. desember til 2. januar). Hver av partene får da et samlet skattepliktig resultat for år 1 og 2 på null. A får følgelig en skattepliktig gevinst på 10 i år 2, mens B verken får gevinst eller tap på realisasjonen i år 2.

Følgelig er resultatet at A oppnår en skattekreditt uten at dette påvirker beskatningen av B.

Men dersom markedets forventninger til hva 12 måneder NIBOR vil bli den 30. desember i år 2 og 3 har endret seg i perioden mellom avtaleinngåelsen og avslutningen av avtalen, vil det i økonomisk forstand oppstå en gevinst for den ene parten og et tap for den andre.

Dersom markedet ved avslutning av avtalen for eksempel forventer at 12 måneder NIBOR vil bli 4 og 5 prosent den 30. desember i henholdsvis år 2 og år 3, vil A få et nominelt tap på kontrakten på 20. Dette tapet fremkommer som differansen mellom forventet verdi ved avtaleinngåelsen av de to siste betalingene av flytende rente, henholdsvis 50 og 60, og forventet verdi av de samme betalinger ved avslutning av avtalen, henholdsvis 40 og 50.

Partene tar gjennom swapavtalen altså en reell økonomisk risiko. Men dersom avtalen bare løper en kort periode, vil denne risikoen likevel være begrenset. Sannsynligheten for store renteendringer i løpet av få dager rundt et årsskifte, vil være relativt liten.

9.5 To motsatte swapposisjoner som avsluttes i år 2

Den økonomiske risiko som partene løper i eksemplet over, kan fjernes ved at partene inngår ytterligere én swapavtale. Dermed vil A oppnå en *risikofri* skattekreditt. De to swapene medfører dessuten at også B får en risikofri skattekreditt. Ved å inngå to motsatte swapavtaler kan dermed *begge parter oppnå en risikofri skattefordel*.

Anta at A og B i tillegg til den swapen som er beskrevet i avsnitt 9.3, samtidig inngår en tilsvarende swap, men med motsatte posisjoner. Den andre swapavtalen innebærer følgelig at A betaler flytende rente og mottar fast rente. For øvrig er swapene identiske. Dette ser slik ut for A (for B blir situasjonen speilvendt):

	Swap 1		Swap 2	
Tidspunkt	Betale fast	Motta flytende	Betale flytende	Motta fast
30. desember år 1	50			50
30. desember år 2	50	40	40	50
30. desember år 3	50	NIBOR år 2	NIBOR år 2	50
30. desember år 4		NIBOR år 3	NIBOR år 3	

Den kontantstrøm av renter som hver av partene skal betale, svarer nøyaktig til den kontantstrøm av renter parten skal motta. Ser man de to swapene under ett, er dermed verken A eller B eksponert for renterisiko.

Partene avtaler å avslutte de to swapavtalene på et vilkårlig tidspunkt i perioden 1. januar til 29. desember i år 2. Fremtidige rettigheter og plikter etter de to avtalene er nøyaktig motsvarende, slik at det vederlag A *betaler* ved avslutningen av den ene avtalen, er det samme som det vederlag han *mottar* fra B ved avslutningen av den andre avtalen. Samlet sett blir dermed netto vederlag ved avslutning null.

Spørsmålet blir nå hvilke skattemessige konsekvenser dette medfører. A betaler den faste renten på den første swapen i år 1. Han får da som i eksemplet over tidfestet et tap på 10 dette året. B betaler derimot ikke det flytende benet på den første swapen før i år 2, og får dermed ikke tidfestet noen gevinst i år 1. For den andre swapen blir situasjonen motsatt. B betaler den første faste renten på denne swapen i år 1, og får dermed tidfestet et tap på 10 dette året. A får ingen gevinst fra den andre swapen i år 1, ettersom han betaler den første flytende renten i år 2. Totalt sett får altså både A og B et tap på 10 i år 1.

Når swapene avsluttes i år 2, har verken A eller B tjent eller tapt på de to swapavtalene samlet sett. Både A og B får derfor i år 2 en samlet skattemessig gevinst som svarer til det tapet hver av dem fikk i år 1, nemlig 10. Denne gevinsten er sammensatt av følgende poster (sett fra A's perspektiv):

+	Vederlag ved avslutning av swap 1	Vederlag
-	Vederlag ved avslutning av swap 2	Vederlag
+	Mottatt ubeskattet fast rente i år 1 (swap 2)	50
-	Flytende rente som er beskattet i år 1, men der oppgjør ikke gjennomføres som følge av bortfall av avtalen (swap 1)	40
=	Samlet skattepliktig resultat	10

Konklusjonen er dermed at både A og B oppnår en risikofri skattekreditt. *Begge får som følge av de to swapavtalene et fradrag i år 1 og en tilsvarende inntekt i år 2.* Ved å gjennomføre en slik transaksjon hvert år, kan både A og B i prinsippet utsette beskatningen av en gitt inntekt så lenge de måtte ønske.

9.6 En swap, en fordring og en gjeld som alle avsluttes i år 2

En tilsvarende skattekreditt kan også oppnås dersom man bytter ut den andre swapen i eksemplet over med en fordring og en gjeld. I så fall blir det mer komplisert å se sammenhengen mellom de ulike instrumentene som inngår. I dette eksemplet er det imidlertid bare A som oppnår en skattekreditt, mens transaksjonen ikke påvirker skattepliktig inntekt for B. Eksempelet forutsetter at et lån fra A til B vil anses som en del av A's virksomhet. A driver for eksempel investerings- eller finansieringsvirksomhet.

Anta at A og B inngår swapavtalen i avsnitt 9.3 over. I tillegg inngår A og B avtaler om to låneforhold. Disse avtalene inngås også 30. desember i år 1. Den ene avtalen innebærer at B låner 1000 til A med en flytende rente som beregnes og betales på nøyaktig samme måte som det flytende benet på renteswapen. Det andre låneforholdet innebærer at A låner 1000 til B med en fast rente som nøyaktig tilsvarer betingelsene på renteswapens faste ben. Kontantstrømmen fra renteswapen svarer da nøyaktig til kontantstrømmen fra lånet og fordringen, og partene har følgelig ingen økonomisk eksponering.

For A kan situasjonen oppsummeres slik (for B blir situasjonen speilvendt):

Fast ben i renteswap	Betaler fast rente
Fordring på B	Mottar fast rente
Flytende ben i renteswap	Mottar flytende rente
Gjeld til B	Betaler flytende rente
Lån, fordring og swap	Ingen kontantstrømseksponering

På et vilkårlig tidspunkt i perioden 1. januar til 29. desember i år 2 avsluttes de tre avtalene. Dersom rentenivået har endret seg siden avtaleinngåelsen, vil det den ene parten få en gevinst og den andre parten få et tap ved realisasjon av renteswapen. Hver part får i tillegg på låneforholdet med fast rente den samme gevinsten eller tapet som på renteswapen, men med motsatt fortegn. Avslutningen av låneforholdet med flytende rente medfører verken gevinst eller tap. Samlet sett medfører dermed avslutningen av de tre avtalene verken gevinst eller tap for partene (dette er en konsekvens av at partene ikke har noen kontantstrømseksponering).

A betaler det faste benet på renteswapen ved avtaleinngåelse 30. desember i år 1. Han får da tidfestet det samme tapet som i eksemplene over, altså 10. B får tilsvarende ingen gevinst på renteswapen i år 1. Ved avtaleinngåelse betaler også B til A den faste renten på det ene lånet. Dette beløpet er imidlertid en forskuddsbetalt rente som i hovedsak ikke kommer til beskatning i år 1. De to låneforholdene vil gi opphav til renteinntekter og rentekostnader for 1 dag i år 1 både for A og B. For lånet med fast rente vil dette utgjøre 0,14 dvs. hovedstolen på $1000 * 5 \text{ prosent rente} / 360 \text{ dager}$. For lånet med flytende rente blir tilsvarende beløp 0,11 dvs. hovedstol på $1000 * 4 \text{ prosent rente} / 360 \text{ dager}$. A får dermed en netto renteinntekt på 0,03. B får en like stor netto rentekostnad. Dette er i praksis neglisjerbart. Totalt sett får A i år 1 et tap på 10, mens skattepliktig inntekt for B i år 1 ikke påvirkes.

I år 2 vil gevinst og tap ved realisasjonen av kontraktene komme til beskatning. Ettersom fordringen med fast rente er en del av virksomheten til A, vil gevinst være skattepliktig og tap fradragsberettiget. Dersom B får en gevinst på sin gjeld med fast rente til A, vil denne

være skattepliktig etter sktl § 5-1 tredje ledd. Et tap vil tilsvarende være fradragsberettiget. Løpende renteinntekter og rentekostnader på lånene i perioden frem til avslutning av avtaleforholdene, vil også komme til beskatning. Ettersom avtalene totalt sett ikke medfører noen økonomisk eksponering, vil skattepliktig resultat for år 1 og 2 samlet sett bli null for hver av partene. Dermed får A totalt sett en gevinst på 10 i år 2, mens B får et resultat tilnærmet null i år 2.

På denne måten oppnår A en risikofri skattekreditt uten at dette påvirker beskatningen av B (hvis vi ser bort fra de neglisjerbare rentene). I dette tilfellet er det imidlertid mer krevende å se sammenhengen mellom renteswapen, lånet og fordringen.

9.7 En swap og tre terminkontrakter

I dette eksemplet kombineres en renteswap med tre terminkontrakter. De tre terminkontraktene utgjør samlet nøyaktig den motsatte posisjonen av renteswapen. Dermed har begge parter en risikofri posisjon. Men som følge av at terminkontrakter og renteswaper etter norsk rett beskattes forskjellig, oppnår A likevel en skattekreditt.

Eksempelet forutsetter at part A beskattes etter vanlige norske regler, mens part B beskattes etter et markedsverdi prinsipp. For B betyr det at årets inntekt eller kostnad fra en terminkontrakt eller en swapavtale tilsvarer endring i markedsverdi på instrumentet siste år.⁴⁸ B kan være en skatteyder hjemmehørende i et land der man har markedsverdi beskatning av derivater, for eksempel Danmark.⁴⁹ Dersom forslaget om markedsverdi beskatning av derivater for finansnæringen i Norge blir innført, kan alternativt B være en finansinstitusjon underlagt disse reglene.⁵⁰

---

⁴⁸ Med endring i markedsverdi menes i denne oppgaven summen av det beløp som er realisert gjennom inn- og utbetalinger i løpet av beskatningsperioden og urealisert verdiendring på instrumentet i samme periode.

⁴⁹ Se nærmere avsnitt 10.1

⁵⁰ Se nærmere Høringsnotat om skattemessige tilpasninger til vedtatte endringer i regnskapsloven pkt. 4.1.3.2 og Ot. prp nr 26 (2005-2006) pkt. 6.7.

Også dette eksemplet tar utgangspunkt i at A og B inngår den renteswapen som er beskrevet i avsnitt 9.3. I dette tilfellet endres imidlertid swapen på to måter. For det første betales både den faste og den flytende renten forskuddsvis. For det andre inngås swapavtalen 30. juni i år 1. Men starttidspunktet for renteberegningene er som før 30. desember i år 1.⁵¹ I dette tilfellet vil 12 måneder NIBOR på første fikseringstidspunkt, 30. desember i år 1, ikke være kjent ved avtaleinngåelsen. Markedets forventning til denne renten er ved avtaleinngåelsen 4 prosent. Swapavtalen ser følgelig slik ut fra A's perspektiv:

Tidspunkt	Betale fast rente	Motta flytende rente	Forventet mottatt flytende rente
30. desember år 1	50	NIBOR år 1	40
30. desember år 2	50	NIBOR år 2	50
30. desember år 3	50	NIBOR år 3	60

Den 30. juni i år 1 inngår A og B også 3 selvstendige terminkontrakter. Disse terminkontraktene er identiske med de 3 rentebyttene på swapen, men posisjonene er snudd i forhold til swapavtalen. Den første terminkontrakten innebærer da at A skal betale flytende 12 måneder NIBOR slik denne fremkommer 30. desember i år 1, og motta en fast rente på 5 prosent. Kontrakten gjøres opp 30. desember i år 1, og rentebeløpene beregnes med utgangspunkt i en hovedstol på 1000. Partene har følgelig ingen kontantstrømseksposering.

Ved inngåelsen av terminkontraktene må A betale et vederlag til B som for den enkelte kontrakt tilsvarende nåverdien av forventet netto kontantstrøm fra kontrakten. Ser man bort fra diskontering, vil vederlaget A betaler for hver av de 3 terminkontraktene beregnes slik:

---

⁵¹ Dette er dermed en såkalt *forward-starting* renteswap, dvs. en renteswap der den periode rentebyttene relaterer seg til (her 30. desember år 1 til 30. desember år 4), starter på et senere tidspunkt enn selve avtaleinngåelsen (her 30. juni år 1).

Terminkontrakt	Beløp som mottas	Beløp som forventes betalt	Vederlag
30. desember år 1	50	40	10
30. desember år 2	50	50	0
30. desember år 3	50	60	-10
Sum	150	150	0

Alle vederlagene betales ved kontraktsinngåelsen 30. juni i år 1. Summen av vederlagene for de tre terminkontraktene blir null.

A vil bli beskattet for netto kontantstrøm fra renteswapen på betalingstidspunktene som beskrevet i kapittel 7. Hver av terminkontraktene vil i tillegg beskattes som et selvstendig formuesobjekt. Dette innebærer at inngangsverdien for den enkelte kontrakt fastsettes til det vederlag som er betalt ved kontraktsinngåelsen. For A blir inngangsverdien for de tre terminkontraktene da henholdsvis 10, 0 og -10. Videre vil netto kontantstrøm ved oppgjør av en kontrakt, utgjøre utgangsverdien.⁵² Gevinsten eller tapet på terminkontraktene tidfestes til 30. desember i henholdsvis år 1, 2 og 3 (den 30. desember er både oppgjørs- og fikseringstidspunkt for den enkelte kontrakt).

Terminkontraktene og swapen gir da opphav til følgende skattemessig resultat for A i år 1:

+ Resultat fra swap	+ NIBOR år 1 * 1000 – 50
+ Utgangsverdi terminkontrakt som gjøres opp i år 1	+ 50 – NIBOR år 1 * 1000
- Inngangsverdi terminkontrakt som gjøres opp i år 1	10
= Skattepliktig resultat	- 10

---

⁵² Se nærmere om beskatning av terminkontrakter i Lignings-ABC 2005 s. 426 flg.

A vil altså få et samlet tap på kontraktene i år 1 på 10, *uavhengig* av nivået på flytende 12 måneder NIBOR på oppgjørstidspunktet. Tilsvarende vil samlet skattepliktig resultat på kontraktene i de følgende 2 årene tilsvare inngangsverdien på den terminkontrakt som gjøres opp det aktuelle året. Skattepliktig resultat for A i år 2 og 3 blir da henholdsvis 0 og 10.

B er underlagt markedsverdibeskatning. Siden han ikke har noen økonomisk eksponering, vil en verdiendring på swapen motsvares av en tilsvarende verdiendring på terminkontraktene. B får da et skattepliktig resultat på null hvert av de 3 årene.

Følgelig oppnår A en risikofri skattekreditt uten at dette påvirker skattepliktig inntekt for B. I dette tilfellet får A dessuten skjøvet beskatningen 2 år frem i tid, ved hjelp av en renteswap med løpetid på 3 år. *Ved å benytte en swap med lang løpetid, kan det på denne måten være mulig å forskyve beskatningen av en gitt inntekt 5 til 10 år frem i tid.*⁵³

9.8 Gjennomskjæring?

De tre siste eksemplene illustrerer hvordan det er mulig å oppnå risikofrie skattekreditter ved bruk av renteswaper. I disse eksemplene inngår partene avtaler som samlet sett verken medfører inn- eller utbetalinger, og som dermed kan sies å ikke ha noen økonomisk realitet. I sin reneste form vil disse eksemplene dermed åpenbart kunne bli gjenstand for skattemessig gjennomskjæring. I praksis vil dette likevel ikke nødvendigvis bli resultatet.

For det første kan avtalene inngås av ulike selskaper innen samme skattekonsern. A kan for eksempel inngå en renteswapavtale med B gjennom datterselskap A1, og en motsatt renteswapavtale med B gjennom datterselskap A2 (jfr. avsnitt 9.5). I så fall vil avtalene medføre økonomisk risiko og inn- og utbetalinger for de to skattesubjektene A1 og A2. Dermed blir grunnlaget for gjennomskjæring mindre.

---

⁵³ I utgangspunktet vil dette avhenge av formen på rentekurven. Men en slik skattekreditt kan uansett oppnås ved å benytte renteswaper der den faste renten varierer i swapens løpetid.

For det andre kan partene ha en legitim økonomisk begrunnelse for å inngå avtaler som i utgangspunktet samlet sett ikke gir noen økonomisk eksponering. En part kan for eksempel ønske å inngå to like renteswaper, men med motsatte posisjoner. Dette kan være en aktuell strategi dersom man ønsker å spekulere i at rentenivået på kort sikt endrer seg betydelig, der endringen både kan være en økning eller en reduksjon, for deretter å komme tilbake til utgangspunktet på lenger sikt. På kort sikt oppnår man da en gevinst på den ene swapi og et tap på den andre. Swapi med gevinst kan da avsluttes, mens man forventer at tapet på den andre swapi skal reverseres når rentenivået på litt lenger sikt vender tilbake til utgangsnivået.

Videre kan man enkelt endre litt på forutsetningen i eksemplene slik at man øker den økonomiske risikoen partene løper. Partene kan for eksempel inngå en renteswap på et gitt tidspunkt, og kan dager eller uker senere bestemme seg for å fjerne den renterisiko som swapi medfører ved å inngå en avtale med motsatt posisjon. Kortsiktige posisjoner er meget utbredt i derivatmarkedet. Jo større økonomisk risiko partene løper, desto viktigere vil den forretningsmessige begrunnelsen for transaksjonen kunne være, og desto mindre blir følgelig grunnlaget for skattemessig gjennomskjæring.

Selv om enkelte skattemotiverte transaksjoner i teorien vil kunne bli møtt med gjennomskjæring, vil imidlertid ligningsmyndighetenes kontrollmulighet på dette området ofte være begrenset. I mange tilfeller vil derfor slike transaksjoner sannsynligvis bli akseptert uten gjennomskjæring fordi ligningsmyndighetene ikke har tilstrekkelig kompetanse eller ressurser til å ta tak i problemstillingen. Det eneste effektive vern mot uheldig skatteplanlegging er derfor trolig skatteregler som ikke åpner for slike muligheter.

10 Beskatning i andre land⁵⁴

10.1 Norden

Beskatningen av renteswaper i de nordiske landene er til en viss grad sammenfallende.

Norge praktiserer som nevnt et system der man som hovedregel beskatter

kontantstrømmene på betalingstidspunktene. *Sverige* og *Finland* har et tilsvarende system.

I disse landene er hensynet til enkel beskatning tillagt størst vekt.

Danmark har imidlertid funnet grunn til å prioritere andre hensyn. Hensynet til å unngå skattemotiverte transaksjoner har her resultert i et markedsverdiprinsipp ved beskatning av renteswaper og de fleste andre derivater. Dette innebærer at endringen i markedsverdien på en renteswap i løpet av inntektsåret, skattlegges som inntekt eller kommer til fradrag i annen inntekt. Det skilles altså ikke mellom realiserte og urealiserte gevinster og tap.

Man har i Danmark innsett at bruken av ulike derivater blir stadig mer avansert og omfattende, og at dette representerer en økende risiko for at renteswaper og andre derivater benyttes til skattereduserende transaksjoner. Den eneste varige løsningen på dette problemet, er å innføre markedsverdibeskatning. En slik beskatning vil virke nøytral på transaksjoner med derivater. Dette innebærer at en transaksjon ikke kan bli mer lønnsom *etter* skatt enn *før* skatt, og at en rangering av ulike transaksjoner basert på lønnsomhet, vil være den samme før og etter skatt. Dermed vil ikke beskatningen bli bestemmende for skatteyters valg av transaksjoner.

---

⁵⁴ Basert på International Fiscal Association (IFA): Tax aspects of derivative financial instruments

10.2 Andre land

I land utenfor Norden finner man ulike løsninger for beskatning av renteswaper. *USA*, *Japan* og flere andre land har et system der man som hovedregel beskatter kontantstrømmene fra en renteswap på betalingstidspunktene. Også i disse landene er hensynet til enkelhet i beskatningen fremtredende.

New Zealand beskatter på den annen side betalingsstrømmene på tilsvarende måte som ordinære rentebetalinger. Dette innebærer at man beskatter betalingene fra en renteswap på samme måte som om dette hadde vært renteinntekter og rentekostnader i et reelt låneforhold. Betalingstidspunktene blir da ikke avgjørende for beskatningen. I stedet vil hver rentebetaling periodiseres jevnt ut over den tidsperioden den knytter seg til. Tidfestingen av inntekter og kostnader fra en renteswap blir da den samme som den tidfesting de norske reglene om skattemessig sikring medfører.⁵⁵ Bakgrunnen for valget av et slikt beskatningssystem, er at en slik beskatning samsvarer med hensikten bak de fleste renteswapavtaler, nemlig å endre rentebetingelsene på et underliggende låneforhold.

Enkelte land har et system der man skiller mellom renteswaper i og utenfor sikringsforhold. Det gjelder blant annet *Nederland* og *Sveits*. Dersom en renteswap benyttes til sikringsformål, skattlegges betalingsstrømmene i så fall som ordinære rentebetalinger, jfr. over. I andre tilfeller legges betalingstidspunktene til grunn for beskatningen. Dermed får man en mer nyansert beskatning der skatteyters økonomiske *formål* med å inngå renteswapavtalen, blir styrende for hvilket beskatningsalternativ som velges. Ved en slik beskatning blir det viktig å finne gode kriterier for skillet mellom renteswaper som benyttes i og utenfor sikringsforhold. I motsatt fall risikerer man at skatteyter tilpasser seg skattesystemet ved å konsekvent velge det beskatningsalternativet som fremstår som det gunstigste i hvert enkelt tilfelle.

---

⁵⁵ Se nærmere avsnitt 8.4

Mer uvanlig er det at behandlingen i finansregnskapet er styrende for beskatningen. Slik er hovedregelen i *Storbritannia*. Dette forutsetter imidlertid at renteswapene i finansregnskapet enten regnskapsføres til markedsverdi eller som ordinære rentebetalinger. Resultatføring av endring i markedsverdi vil særlig være aktuelt i de tilfeller der en renteswap ikke benyttes til sikringsformål, mens inntekter og kostnader vil periodiseres som renter der det foreligger et sikringsforhold.⁵⁶ Skatteytters *formål* med renteswapavtalen blir dermed også her i utgangspunktet avgjørende for beskatningen. Beskatningen i Storbritannia medfører at *skattepliktig* resultatet i stor grad faller sammen med resultatet i *økonomisk* forstand. I den grad en renteswap ikke benyttes til sikring, vil nemlig det økonomiske resultatet tilsvare endring i markedsverdien på swapen (uavhengig av om denne er realisert eller ikke). Benyttes renteswapen på den annen side i et sikringsforhold, vil beskatning som ordinære rentebetalinger gjenspeile det økonomiske sikringsforhold som foreligger.

---

⁵⁶ Slik er reglene også etter internasjonale regnskapsregler (IFRS), jfr. IAS 39

11 Beskatning de lege ferenda

11.1 Beskatningsalternativer

Som det fremgår av det foregående kapittel, kan beskatningen av renteswaper legges opp på ulike måter. Det synes imidlertid å være tre hovedalternativer ved valg av beskatningsmåte. Kontantstrømmene fra en renteswap kan enten beskattes på *betalingstidspunktene*, underlegges et *markedsverdiprinsipp* eller beskattes som ordinære *renter*. I de tilfeller der en renteswap inngår i en sikringsrelasjon, kan det dessuten være aktuelt med særskilte regler for skattemessig sikring.

11.2 Beskatning på betalingstidspunktene (kontantprinsipp)

Generelt er den enkleste formen for beskatning å skattelegge kontantstrømmer uten noen form for periodisering, altså et kontantprinsipp. Dette gjelder også ved beskatning av renteswaper, og det er i særlig grad hensynet til enkel beskatning som taler for å skattelegge kontantstrømmene fra en renteswap på betalingstidspunktene. Valg av en for komplisert beskatningsmåte vil være uheldig, ettersom både risikoen for feil og ressursbruken hos skatteyter og ligningsmyndigheter vil øke med kompleksiteten i beskatningen.

Hovedinnvendingen mot denne beskatningsmåten er imidlertid at den i større eller mindre grad vil åpne for skattemotiverte transaksjoner med renteswaper. Dette skyldes at skatteyterne med en slik beskatningsmåte selv kan styre tidfestingen gjennom valg av betalingstidspunktene i swapavtalen, samtidig som det i mange tilfeller vil være mulig å forutsi ved kontraktsinngåelsen hvilke perioder som vil resultere i henholdsvis skattemessig gevinst og skattemessig tap, jfr. avsnitt 9.2. Som illustrert i avsnittene 9.4 til 9.7, gjør disse

effektene seg gjeldende i dagens norske skattesystem, der utgangspunktet er at kontantstrømmene beskattes på betalingstidspunktene.

Det norske skattesystemet gir imidlertid et enda bedre grunnlag for skatteplanlegging med renteswaper enn et system der tidfestingen *konsekvent* styres av betalingstidspunktene. I de tilfeller der partene betaler på forskjellig tidspunkter, følges nemlig ikke prinsippet om skattlegging på betalingstidspunktene i norsk rett, med den konsekvens at beskatningen av partene i en swapavtale i disse tilfellene ikke blir symmetrisk, jfr. avsnitt 9.2. Hadde man også i slike tilfeller fullt ut lagt betalingstidspunktet til grunn for tidfestingen, ville asymmetri ikke oppstått. Da ville nemlig hver betaling gitt opphav til en *inntekt* for mottaker og en *kostnad* for betaleren på *betalingstidspunktet*. Eksemplet i avsnitt 9.4, der en renteswap inngås i slutten av år 1 og realiseres i begynnelsen av år 2, ville for eksempel ikke gi opphav til noen skattefordel for partene samlet sett dersom tidfestingen konsekvent hadde fulgt betalingstidspunktene. I så fall ville nemlig betalingen i slutten av år 1 medført både en kostnad for A og en inntekt for B. Men selv om betalingstidspunktene hadde styrt tidfestingen, kunne man i dette eksemplet oppnådd en skattefordel samlet sett dersom B i stedet hadde blitt beskattet etter et markedsverdi prinsipp.

Ulike varianter av prinsippet om at betalingstidspunktene er styrende for beskatningen, gir altså i større eller mindre grad rom for å benytte renteswaper for å oppnå skattekreditter. Hensynet til å unngå uheldig skatteplanlegging taler klart mot en slik beskatningsmåte.

11.3 Beskatning av endring i markedsverdi

Velger man i stedet å legge til grunn et markedsverdi prinsipp ved beskatningen av renteswaper, vil man effektivt kunne unngå problemet med skattemotiverte transaksjoner. Beskatning etter et markedsverdi prinsipp innebærer at skattepliktig resultat i en periode fastsettes til endring i markedsverdi på renteswaper i perioden. Dette gir en symmetrisk beskatning der skatteyder verken kan styre tidfestingen eller forutsi hvilke perioder som gir henholdsvis skattemessig gevinst og skattemessig tap. I tillegg fjerner man skillet mellom realisert og urealisert gevinst og tap, slik at man unngår de innelåsningseffektene og

skattemotiverte transaksjoner som dette skillet medfører. Dermed setter man en effektiv stopper for de eksempler på skatteplanlegging som gjennomgås i kapittel 9.

I forarbeidene til skattereformen av 1992 gikk Aarbakkeutvalget inn for et slikt prinsipp ved beskatningen av derivater:

”Generelt gir markedsverdiprinsippet det beste vern mot skattetilpasning og skattearbitrasje for finansielle aktiva der det noteres en objektiv markedsverdi basert på løpende omsetning. Dette er spesielt viktig i et marked som er i en slik rivende utvikling som markedene for de nye finansielle instrumentene er, og der det kan være vanskelig å se den økonomiske effekten av transaksjonene i markedet.”⁵⁷

Forutsetningen for markedsverdibeskatning er at man kan verdsette renteswaper på en objektiv måte. I utgangspunktet forutsetter en objektiv verdsettelse at et instrument handles i et marked med god likviditet og tilfredsstillende eierspredning. Renteswaper er imidlertid bilaterale avtaler som ikke omsettes på børs eller tilsvarende markedsplass. De rentestørrelser som swapene bygger på, vil imidlertid være priset i et effektivt marked. All den tid disse rentene kan fastsettes pålitelig, vil verdien av selve renteswapen kun være et beregningsteknisk spørsmål. I de fleste tilfeller vil det derfor være mulig å fastsette en objektiv verdi på en renteswap.

Likviditetshensynet vil imidlertid tale mot bruk av et markedsverdiprinsipp. Skattlegging av en urealisert gevinst innebærer skattlegging av inntekt som ennå ikke har tilflytt skatteyder, og dette kan sette skatteyder i en vanskelig likviditetssituasjon. Mange renteswapavtaler løper over lang tid og omfatter store beløp. Verdiendringene på slike renteswaper kan bli betydelige, særlig ved større endringer i rentemarkedet. Likviditetshensynet vil likevel normalt ha mindre betydning for profesjonelle aktører som banker og finansinstitusjoner.

---

⁵⁷ NOU 1990: 27 pkt. 7.4

Markedsverdibeskatning vil videre være meget uheldig for skatteyttere som har inngått renteswaper i sikringsøyemed. Hensikten med slike transaksjoner er som nevnt å *redusere* svingingene i fremtidig inntjening, og det er da lite ønskelig med skatteregler som motvirker sikringseffekten gjennom å *øke* usikkerheten ved skattebelastningen i den enkelte beskatningsperiode. I stedet bør beskatningen reflektere det økonomiske sikringsforhold som foreligger.

Hensynet til enkel beskatning taler også mot bruk av et markedsverdiprinsipp. En slik beskatning vil være mer komplisert enn andre beskatningsalternativer. Dette krever økt ressursbruk hos de fleste skatteyttere og ligningsmyndighetene. I tillegg øker risikoen for feil og mangler ved beskatningen.

Virksomheter som er part i et stort antall renteswapkontrakter, vil på den annen side normalt styre sin renterisiko og regnskapsføre renteswaper basert på markedsverdi. Dette vil i særlig grad gjelde banker og andre finansinstitusjoner. For slike virksomheter vil et markedsverdiprinsipp for beskatningen innebære at man får symmetrisk behandling skattemessig, regnskapsmessig og finansielt. For disse virksomhetene kan derfor bruk av markedsverdi være et godt alternativt. Dette synes også å være skattmyndighetenes oppfatning, og Finansdepartementet vurderer for tiden et markedsverdiprinsipp for finansnæringen som skal omfatte en nærmere definert gruppe derivater.⁵⁸

Beskatning etter et markedsverdiprinsipp synes følgelig å være en god løsning for banker og finansinstitusjoner. For andre skatteyttere taler imidlertid likviditetshensynet og hensynet til enkel beskatning mot markedsverdibeskatning. Mye taler også for å beskatte et sikringsforhold i tråd med den økonomiske sikring som foreligger, og i så fall kan markedsverdibeskatning ikke benyttes for renteswaper som inngår i sikringsrelasjoner. Det synes derfor lite heldig å beskatte alle renteswaper etter et markedsverdiprinsipp.

---

⁵⁸ Se nærmere Høringsnotat om skattemessige tilpasninger til vedtatte endringer i regnskapsloven pkt. 4.1.3.2 og Ot. prp nr 26 (2005-2006) pkt. 6.7.

11.4 Markedsverdibeskatning med egne sikringsregler

Et alternativ til en generell regel om markedsverdibeskatning, vil være å innføre en hovedregel om beskatning av endring i markedsverdi, men der skatteyster i stedet kan velge særskilte regler for skattemessig sikring der en renteswap inngår i en sikringsrelasjon. Ideelt sett kunne man da oppnå at renteswaper som benyttes til sikringsformål, blir beskattet i samsvar med sikringen, mens renteswaper som inngås i spekulasjonsøyemed, beskattes etter et markedsverdi prinsipp. Skatteystere som inngår renteswaper i spekulasjonsøyemed, må som hovedregel antas å være så profesjonelle at likviditetshensynet og hensynet til enkel beskatning får begrenset vekt. Problemet med denne tilnærmingen er imidlertid at det er krevende å definere vilkårene for når skatteyster skal kunne velge beskatning etter sikringsreglene.

De vilkår for skattemessig sikring som i dag praktiseres av Sentralskattekontoret for storbedrifter, jfr. avsnitt 8.3, er i realiteten så strenge at de fleste skatteyster som i dag benytter renteswaper til økonomisk sikring, neppe oppfyller vilkårene. Som nevnt vil skatteystere som praktiserer sikring på makronivå, ikke oppfylle *tilknytningskravet*. I forhold til dette vilkåret, er det interessant å merke seg at Sentralskattekontoret har lagt seg på en betydelig strengere linje enn det departementet gikk inn for da man vurderte å innføre egne lovregler for skattemessig sikring med finansielle opsjoner i forbindelse med skattereformen i 1992. Den gang uttalte departementet:

”Bedriftene kan ha valutaeksponering eller annen risikoeksponering på en rekke av sine eiendeler, forpliktelser og transaksjoner. De fleste bedrifter ”merker” imidlertid ikke sikringsinstrumentene ut fra hvilken konkret eiendel, forpliktelse eller transaksjon de knytter seg til. Sikringsforretningene gjennomføres normalt samlet for den totale eksponering innenfor hver risikogruppe. Det vil da være praktisk uoverkommelig å koble beskatningen av sikringsforretningene til hvert forhold som er sikret.”⁵⁹

Skal sikringsreglene være praktisk anvendbare for de fleste skatteystere, taler derfor mye for å myke opp eller fjerne tilknytningskravet.

---

⁵⁹ Ot. prp. nr. 11 (1990-1991) pkt. 2.5.7.1

Det er også nærliggende å legge til grunn at *korrelasjonskravet* etter dagens praksis er for strengt. I mange tilfeller vil det være praktisk vanskelig eller lite lønnsomt med et sikringsforhold som gir en korrelasjon på 100 prosent. Skatteyster kan for eksempel ønske å benytte en standardisert swap som gir 95 prosent korrelasjon og lave transaksjonskostnader, fremfor en skreddersydd og dyrere swap. I mange tilfeller vil også én swap sikre flere underliggende låneforhold, og der vilkårene på disse underliggende låneforholdene er ulike, vil man kanskje maksimalt kunne oppnå 95 prosent korrelasjon ved å benytte ett felles sikringsinstrument. Et korrelasjonskrav på 100 prosent er dermed så strengt at en rekke økonomiske sikringstransaksjoner utelukkes.

På den annen side er det klart at ligningstekniske hensyn klart taler mot en oppmykning av vilkårene for skattemessig sikring. Dersom man fjerner tilknytningskravet, vil det bli vanskelig for ligningsmyndighetene å kontrollere at en renteswap faktisk er inngått i sikringsøyemed. Risikoen blir da stor for at mange skatteyttere kan velge sikringsreglene der dette fremstår som gunstigst, selv om det ikke nødvendigvis foreligger en sikringstransaksjon.

Et korrelasjonskrav på under 100 prosent er også i prinsippet problematisk. Korrelasjonskravet knytter seg nemlig i utgangspunktet til samvariasjon i *fremtidig* verdiutvikling på sikringsinstrument og sikringsobjektet. Hvilken korrelasjon som foreligger i et gitt tilfelle, kan man dermed først fastlå når sikringen er fullført, og ikke ved etableringen av sikringsforholdet. Har man for eksempel et krav om 90 prosent korrelasjon, kan man ikke ved etableringen av sikringsforholdet med sikkerhet fastslå om dette vilkåret er oppfylt eller ikke. Dette gjelder imidlertid ikke dersom det er fullstendig samsvar mellom alle parametere som påvirker verdien på sikringsinstrumentet og sikringsobjektet. I så fall vil en verdiendring på sikringsinstrumentet alltid motsvares av en like stor verdiendring på sikringsobjektet, og korrelasjonen er per definisjon 100 prosent.

Det synes derfor å være vanskelig å finne frem til gode kriterier for skattemessig sikring som både ivaretar skatteyters behov for regler som ikke er så strenge at ordinære økonomiske sikringstransaksjoner blir ekskludert, og der skattemyndighetene samtidig får ivaretatt sine kontrollbehov.

11.5 Beskatning som renter

Kontantstrømmene fra en renteswap kan alternativt beskattes på samme måte som ordinære renter.⁶⁰ En slik beskatningsmåte er teknisk sett relativt enkel å forholde seg til både for skatteyter og ligningsmyndigheter. De fleste skatteyttere vil dessuten antakelig synes at dette er den mest nærliggende beskatningsmåten. Dette skyldes at de fleste parter i en renteswapavtale oppfatter avtalen som en kombinasjon av en fordring og en gjeld med ulike rentebetingelser. Følgelig anses kontantstrømmene som renter.

Videre vil beskatning av kontantstrømmene som renter fjerne behovet for særregler knyttet til sikringsbokføring. Dette skyldes at denne beskatningsmåten samsvarer med beskatningen i sikringstilfellet. Dermed unngår man de kompliserte spørsmål, særlig knyttet til vilkårene for skattemessig sikring, som sikringsregler i en del tilfeller kan reise. Dette bidrar i betydelig grad til å forenkle beskatningen.

Beskatning av kontantstrømmene som renter hindrer ikke skatteplanlegging i like stor grad som et markedsverdi prinsipp, men gjør likevel problemet med skattemotiverte transaksjoner betydelig mindre enn ved beskatning på betalingstidspunktene. For det første vil skatteyter med en slik beskatning ikke kunne styre tidfestingen av de enkelte rentebetalinger gjennom valg av betalingstidspunkt. Uavhengig av betalingstidspunkt vil nemlig en rentebetaling i disse tilfellene fordeles jevnt ut over den periode betalingen knytter seg til. Dessuten vil beskatning av kontantstrømmene som renter gjøre beskatningen symmetrisk for de to parter i avtalen. En renteinntekt på den ene parts hånd i en periode, vil motsvares av en like stor rentekostnad på den annen parts hånd i samme

---

⁶⁰ Denne beskatningen benyttes som nevnt i Norge ved skattemessig sikring, se nærmere avsnitt 8.4.

periode. Dermed ville man i utgangspunktet ikke kunne oppnå noen skattekreditt ved å følge fremgangsmåtene i de tre første eksemplene i kapittel 9 (avsnittene 9.4 til 9.6).

Ved å beskatte kontantstrømmene fra en swap som renter, løser man imidlertid ikke nødvendigvis problemet med at like økonomiske posisjoner beskattes ulikt. Den skattekreditt som eksemplet med en renteswap og tre terminkontrakter i avsnitt 9.7 medfører, vil for eksempel også kunne oppnås dersom kontantstrømmene fra swapen i stedet ble beskattet som renter. (I dette tilfellet måtte man imidlertid justere avtalene slik at fikserings- og oppgjørstidspunktet for swapen og terminkontraktene settes til begynnelsen av året, istedenfor til slutten av året.) Muligheten for skattekreditt i et slikt tilfelle kan imidlertid fjernes dersom også terminkontrakter med flytende rente som underliggende objekt, undergis en form for rentebeskatning.

Det synes for øvrig å være få tungtveiende hensyn som taler mot å beskatte kontantstrømmene fra en renteswap som renter.

11.6 Konklusjon

Kontantstrømmene fra en renteswap bør som hovedregel beskattes som renter. Dermed fjerner man de største problemene knyttet til skatteplanlegging, samtidig som man får en enkel beskatning som samsvarer med hvordan de fleste skatteyttere oppfatter en renteswap.

Et unntak bør gjelde for banker og andre finansinstitusjoner. Renteswapene i slike virksomheter bør beskattes etter et markedsverdiprisnipp, der skattepliktig resultat i en periode fastsettes til endring i markedsverdi på renteswapen i perioden.

12 Litteraturliste

Bank for International Settlements: Quarterly Review December 2005

Frønsdal, Kari Alice: Overligningsnemnda for storbedrifter – klagebehandlingen 2004,
artikkel i Skatterett 1/2005 s. 68-110

Gjems-Onstad, Ole: Norsk bedriftsskatterett, 6. utg. Gyldendal 2003

Hull, John C.: Options, futures and other derivatives, sixth edition, Prentice Hall 2006

International Accounting Standards Board (IASB): International Financial Reporting
Standards 2004

International Fiscal Association (IFA): Tax aspects of derivative financial instruments,
Cannes Congress 1995

Skattedirektoratet: Lignings-ABC 2005, 27. utg. Gyldendal 2006

Zimmer, Fredrik: Lærebok i skatterett, 5. utg. Universitetsforlaget 2005

Zimmer, Fredrik (red.), BA-HR: Bedrift, selskap og skatt, 3. utg. Universitetsforlaget 2001

Zimmer, Fredrik (red.), BA-HR: Bedrift, selskap og skatt, 4. utg. Universitetsforlaget 2006

